

VTi - STEUNPUNT VOOR DE PODIUMKUNSTEN

PLUG IN & PLAY

VTi IN DE PERIODE 2010-2013

veldanalyse

individualisering

nieuwe artistieke taal

geschiedenis

internationaal

intercultureel

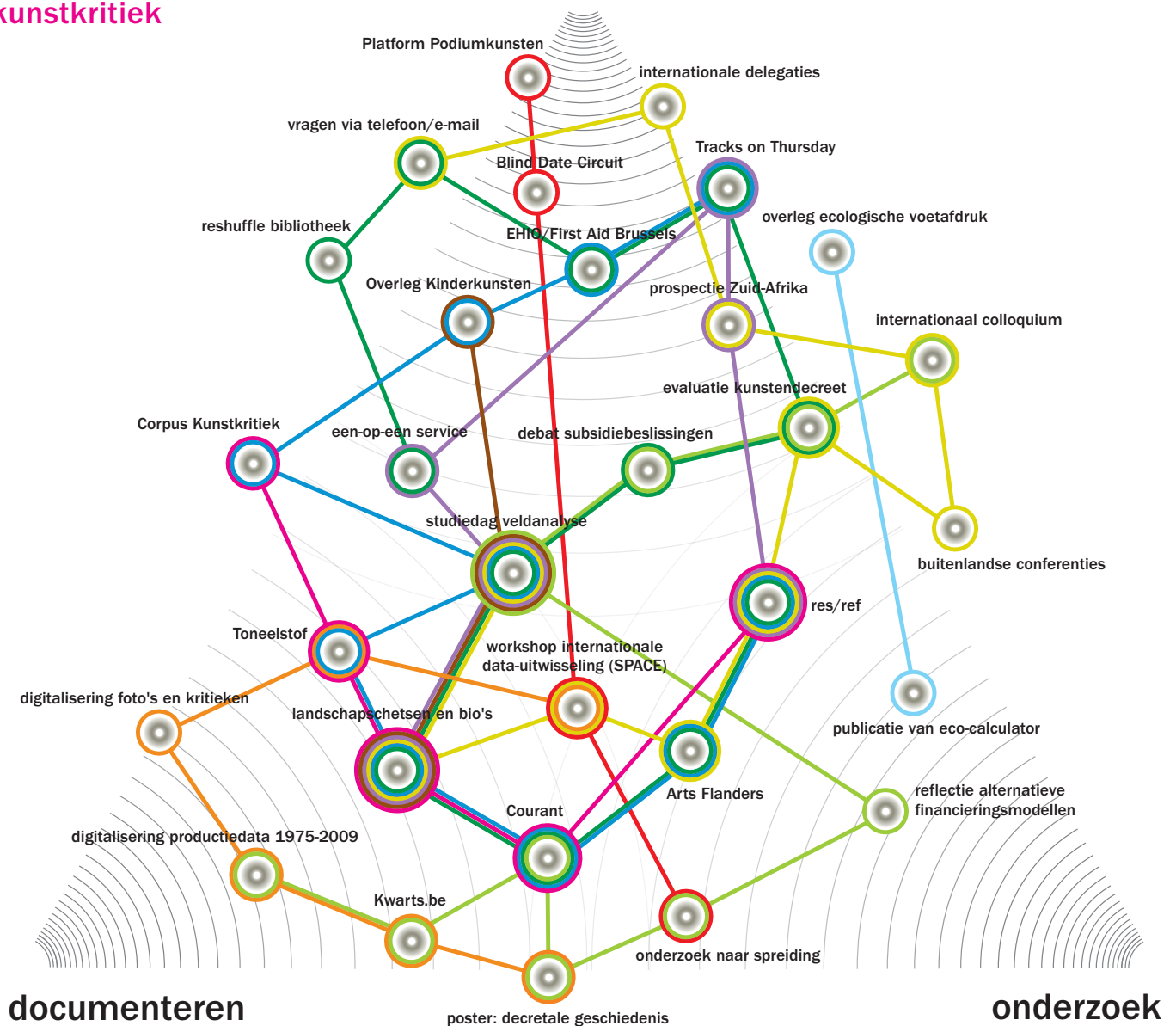
spreiding

kinderkunsten

ecologie

kunstkritiek

interactie



Brussel, 1 oktober 2008

Deze tekst is een bewerking van de aanvraag van VTi voor een meerjarige subsidie voor het geheel van de werking in 2010-2013, als steunpunt in het kader van het Kunstendecreet. De tekst is gelicenseerd onder de 'Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 2.0 Belgium'-licentie. Voor een kopie van deze licentie,



bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/be/deed.nl> of stuur een brief naar Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.

www.vti.be

Medewerkers: Jef Aerts, Diane Bal, Wessel Carlier, Christel De Brandt, Martine De Jonge, Marijke De Moor, Joris Janssens, Annick Lesage, Dries Moreels, Ann Olaerts, Bart Ooghe, Maarten Soete, Nikol Wellens

Vorm: Gunther Fobe, www.tiktaalik.be

Inhoud

Inleiding	3
Plug in and play: podiumkunst in een veranderende wereld	5
VTi in 2010-2013	11
1. Onderzoek en veldanalyse	11
2. Individualisering en interactie	13
3. Documentatie, digitaliseren, geschiedenis	17
4. Hybridisering en specialisering: een nieuwe artistieke taal	20
5. De internationale dimensie	21
6. Interculturaliseren	24
7. Kinderkunsten, spreiding, kunstkritiek, ecologie	26
Bijlage: samenwerking van de kunstensteunpunten	29
1. E-cultuur	29
2. Data-analysesysteem	31
3. Internationale samenwerking	32
4. Diversiteit	35
5. Kunsteducatie en onderwijs	36
6. Kunsten en erfgoed: Kunstenaarsarchieven en collectievorming	38

Inleiding

VTi is als documentatie- en onderzoekscentrum toegewijd aan de podiumkunsten in Vlaanderen. Het dankt zijn ontstaan aan een unieke bundeling van krachten van makers, organisatoren en critici, allen overtuigd van de noodzaak aan een constante reflectie op de podiumpraktijk. Tot op vandaag reikt VTi contexten aan, het herhaalt en herschrijft steeds opnieuw het verhaal van de podiumkunsten. In alle activiteiten probeert VTi innovatief te zijn, vanuit een reflexieve invalshoek open te staan voor dialoog en maximaal in te spelen op de veranderende praktijk in een dynamisch landschap.

De voorbije decennia is de praktijk in de Vlaamse podiumkunsten inderdaad sterk veranderd. Dat bleek uit de publicatie van *Metamorfose in podiumland*, de veldanalyse van VTi, en de vele discussies die we sinds de publicatie ervan juni 2007 over de resultaten mochten voeren met sector en beleid. Er ontwikkelde zich een rijk en geschakeerd landschap, waarin naast het theater ook plaats is voor dans, muziektheater en cross-overs met andere artistieke disciplines. De organisatorische omkadering van een internationaliserende praktijk veranderde sterk. Nogal wat gezelschappen vormden zich – deels naar het model van de kunstencentra – om tot flexibele en interdisciplinaire productiekernen die een los-vaste relatie onderhouden met freelance kunstenaars. Minder organisaties zijn opgebouwd als een structuur rond een individuele kunstenaar of een vast ensemble van podiumkunstenaars. Vele kunstenaars profileren zich niet als lid van een gezelschap, maar als individuele spelers in de transnationale netwerk omgeving.

In *Metamorfose in podiumland* en de projecten, studiedagen en *Courant*-dossiers die erop volgden, dachten we na over de gevolgen van deze evoluties voor de spelers in het veld: het beleid, de podiumorganisaties, individuele actoren. Tegelijk noopten de veranderingen in het landschap VTi ook nadrukkelijk tot zelfreflectie. Wat is de impact van de metamorfosen op de rol en de positie van het steunpunt? Op welke manier moeten we ons verhouden tot die groei, individualisering, internationalisering, hybridisering en het ontstaan van een horizontaal netwerkmodel waarin individuele spelers een andere positie innemen?

VTi heeft niet gewacht op de nieuwe beleidsperiode om in te spelen op deze uitdagingen. Na de veldanalyse diepten we de thema's verder uit en experimenteerden met nieuwe debatformules en ontwikkelden samenwerkingsverbanden om nieuwe netwerken uit te bouwen. VTi nam een voortrekkersrol op zich in de discussie over de toenemende noden en mogelijkheden in verband met digitalisering van documentatie. Met dit beleidsplan zetten we nog een belangrijke stap verder. Het is het resultaat van een meer fundamenteel reflectieproces. De VTi-ploeg bevroeg zichzelf op een open manier en dacht na over de gevolgen van deze landschappelijke veranderingen voor de eigen werking.

Deze oefening voltrok zich in verschillende bewegingen, zichtbaar in de structuur van dit document. In eerste instantie overdacht de ploeg de plek van de 'metamorfosen' in een breder maatschappelijke omgeving. De manier van werken in podiumland veranderde, maar niet alle praktische en ethische consequenties van het nieuwe netwerkmodel zijn al grondig overdacht. Hoe moeten we – in het licht van de groei in de podiumkunsten – nadenken over kwesties als de in- en uitstroom van organisaties en de relatie tot het niet-gesubsidieerde circuit? Wat is de plek van de individuele kunstenaar in het nieuwe netwerkmodel? Wat zijn de consequenties voor het kunstenbeleid en voor de actoren in het podiumkunstenlandschap?

Het hoofdstuk 'Plug in and Play' brengt verslag uit van deze omgevingsanalyse en verschijnt als opmaat voor een inleiding tot de plannen van VTi in de periode 2010-2013. Zeven hoofdstukken geven weer hoe de kerntaken van het VTi – documenteren, onderzoeken en interactie – vorm zullen krijgen in concrete projecten en meerjarige trajecten over verschillende thema's: een nieuwe editie van de veldanalyse, individualisering, geschiedenis en digitalisering, de internationale dimensie van de podiumkunsten, interculturaliseren, de ontwikkeling van een nieuwe artistieke taal, kinderkunsten, spreiding, kunstkritiek en ecologie.

Ten slotte verschijnt als bijlage een tekst die de vier kunstesteunpunten (naast VTi ook Muziekcentrum Vlaanderen, BAM en VAI) samen ontwikkelden. De laatste jaren werkt VTi immers intens samen met de andere kunstesteunpunten. De samenwerking biedt unieke kansen om een aantal bevindingen in de podiumkunsten te toetsen aan het gehele kunstenveld. Voor de volgende subsidieperiode ontwikkelden de kunstesteunpunten een gezamenlijke visie rond een aantal transversale kwesties, zoals interculturaliseren, digitalisering, kunsteducatie, internationale werking. Het leidde tot de nota als bijlage.

In de nieuwe periode 2010-2013 zoekt VTi naar een evenwicht tussen continuïteit en vernieuwing in de context van een veranderend podiumlandschap. We diepen een aantal eerder uitgezette inhoudelijke lijnen uit. Met het oog op de volgende subsidieperiode werken we aan een nieuwe en geavanceerde editie van de veldanalyse. Opnieuw zal de rijke collectie van VTi de basis vormen voor de ontwikkeling van innovatieve en interactieve manieren om de praktijk en de overheid bij dit onderzoeksproces te betrekken. Daarnaast blijven de interculturele en de internationale dimensie van de podiumpraktijk inhoudelijke speerpunten. Met onder meer het Corpus Kunstkritiek en de 'res/ref'-discussies stimuleren we het spreken over nieuwe artistieke ontwikkelingen. Kinderkunsten, de spreiding van podiumvoorstellingen, alternatieve financiering voor de podiumkunsten en ecologie zijn thema's die we in de nabije toekomst erg belangrijk zien worden en daarom krijgen ze extra aandacht.

De komende jaren vraagt vooral de individualisering van de podiumpraktijk om een bijsturing van de huidige werking. VTi ontwikkelde zich in de jaren 1980 als speler in een netwerk van instituties. Daardoor is de impact van de individualisering op het steunpunt niet gering. De geijkte procedures volstaan niet langer om het groeiende leger van (internationaal opererende) freelancers te bereiken. Wat moet er gebeuren om het steunpunt te blijven van de gehele podiumsector en om de band met de artistieke praktijk zo direct mogelijk te houden? Naast de organisaties zullen meer dan ooit ook de kunstenaars zelf een partner worden in de projecten en de werking van VTi. De omgevingsanalyse maakt duidelijk hoe broodnodig het is om vandaag de stem van de kunstenaar zelf beter te horen in de cultuurpolitieke discussies.

Plug in and play: podiumkunst in een veranderende wereld

Metamorfosen in podiumland

De voorbije decennia is de praktijk in de Vlaamse podiumkunsten sterk veranderd. In *Metamorfose in podiumland. Een veldanalyse* (2007) bracht VTi een aantal tendensen in kaart. In de onderzochte periode – sinds de jaren '90 – is er sprake van een groei van de productie, maar vanuit het perspectief van het gesubsidieerde systeem is de expansie niet ongebreideld. Ze wordt afgeremd door verschillende factoren: de arbeidsintensiviteit van de podiumkunsten, plafonds in het overheidsbudget, de wetten van vraag en aanbod. De groei lijkt zich steeds meer buiten het gesubsidieerde circuit te kanaliseren. Er is een 'commercieel' circuit, dat uit enkele grotere spelers bestaat en heel wat kleine zelfstandigen. Steeds minder rekenen huizen exclusief op subsidies; er wordt steeds sterker nagedacht over alternatieve financieringsbronnen. Er zijn informele *communities* (zoals de danssector) waar de toename van de productie heel groot is, doordat heel veel mensen werken met heel weinig middelen – in soms moeilijke omstandigheden.

De groei van de podiumproductie is niet zo sterk in het segment van het theater, maar komt voort uit de ontwikkeling van heel wat andere praktijken naast het theater sinds de jaren 1980. Sinds 1993 is met achtereenvolgens het Podiumkunstendecreet en het Kunstendecreet een wettelijk kader voorhanden dat ook aan dans en muziektheater toeliet om zich te ontplooiën. Daarnaast kwamen er steeds meer cross-overs tussen verschillende artistieke disciplines. 'Hybridisering' en 'specialisering' houden elkaar echter in evenwicht. Er is minder dan ooit sprake van een 'podiumsector' met duidelijk afgebakende grenzen, maar tegelijk is de noodzaak van reflectie op genrespecifieke kwesties (dans, kinder- en jeugdkunst, ...) wel zeer actueel – zoals bleek uit *Kanaries in de koolmijn*, het masterplan voor dans.

In navolging van ontwikkelingen sinds de jaren 1980 in de dans, is de productiemodus in de gehele podiumsector veranderd. We stellen een steeds toenemende vernetwerking en wederzijdse afhankelijkheid van organisaties vast. Steeds minder opereren podiumproducenten in een vacuüm. 'Connect and collaborate' lijkt het slagwoord, en dit in een internationale netwerk omgeving. Subsidies worden niet meer uitsluitend gebruikt om producties te maken en te spreiden. Steeds meer zijn ze een hefboom om op zoek te gaan naar partners en coproducenten. Steeds meer producties zijn coproducties, met partners uit binnen- en buitenland.

De internationalisering van de podiumpraktijk is de laatste decennia gegroeid en ook van aard veranderd. Ze krijgt niet enkel vorm op het niveau van organisaties, maar ook de individuele kunstenaar werd steeds mobieler. Steeds meer zijn individuele kunstenaars ook spelers in dit horizontale en transnationale creatiemodel. Uit de veldanalyse bleek dat kunstenaars anders in de praktijk staan dan decennia geleden: minder als lid van een organisatie, meer als individu in een freelance circuit dat in de meeste gevallen niet beperkt blijft tot de gesubsidieerde podiumkunsten. Uit de onderzoeksbijdrage 'Survival in de podiumjungle' bleek dat hybride loopbanen de norm werden: vele makers en spelers binden zich niet exclusief aan de (gesubsidieerde) podiumkunsten. Ze combineren hun podiumactiviteiten met werk in andere disciplines en sectoren.

Globalisering 3.0: internationalisering, individualisering en interdependentie

De metamorfosen die we beschreven, blijven niet beperkt blijven tot de grenzen van de Vlaamse podiumkunsten. Ze doen zich voor in een bredere maatschappelijke omgeving en sporen met fundamentele economische verschuivingen op mondiaal niveau. In zijn boek *The World is Flat* haalt Thomas L. Friedman, buitenlandcolumnist bij *The New York Times*, gelijksoortige ontwikkelingen aan. Friedman thematiseert globaliseringsprocessen zoals ze zich voordoen aan het begin van de eenentwintigste eeuw. Hij argumenteert dat het onvoorziene samenspel tussen sociale, politieke en technologische ontwikkelingen ertoe leidde dat de wereldeconomie steeds meer verandert in een 'vlak speelveld'. Onze metamorfosen zijn in dit relaas niet ver weg. Vooral de link tussen individualisering, internationalisering en wederzijdse afhankelijkheid is wezensbepalend voor de manier waarop die nieuwe markt volgens Friedman vorm krijgt. Algemeen spreekt hij over de overgang van een verticaal naar een horizontaal productiemodel, van 'command and control' tot 'connect and collaborate'. Vooral door de toegenomen digitale mogelijkheden is het makkelijker dan ooit om op een globaal niveau samen te werken, en dit gaat niet alleen op voor naties en bedrijven maar ook voor individuele spelers.

Typisch voor de globalisering aan het begin van de huidige eeuw noemt Friedman de individualisering ervan. Daarmee onderscheidt hij een nieuwe fase in een eeuwenoud proces waarbij de wereld gradueel steeds kleiner werd. 'Globalisering 1.0' speelde zich af tussen 1492 en 1800 en ging over naties, de eerste spelers die zich globaal manifesteerden. Sinds 1800 laten ook bedrijven, die vooral in Europa of de VS gevestigd waren, zich kennen als multinationale spelers. Friedman spreekt over 'globalisering 2.0'. Multinationals gingen wereldwijd op zoek naar werkkraft en een afzetmarkt, een zoektocht die mogelijk werd gemaakt door nieuwe hardware: aanvankelijk door dalende transportkosten tijdens de industriële revolutie en later door dalende telecommunicatiekosten, van telegraaf en telefoon tot de eerste versie van het www. De wereld kromp nog meer, van middelgroot tot klein. Waar in eerste fasen eerst naties en vervolgens bedrijven zich globaal manifesteerden, speelt 'globalisering 3.0' – in opmars sinds het einde van de jaren negentig – zich steeds meer af op een individueel niveau. Friedman spreekt over de 'empowerment of individuals to act globally'.

Naast politieke ontwikkelingen (val van de Berlijnse muur) zijn ICT-ontwikkelingen de motor achter dit proces van flattening. PC's, internet, de standaardisering van data-uitwisseling, de toenemende beschikbaarheid van informatie (Google), uploading, online communities, Web 2.0 zijn van belang, naast wat Friedman 'ICT-steroiden' noemt: toegenomen connectiesnelheid en opslagcapaciteit, draadloze netwerken, Skype,...) Kortom: de hardware uit globalisering 2.0 is nu toegankelijk geworden voor individuele gebruikers die in cyberspace geen consumenten, maar ook producenten werden. Er ontstaat ook software die samenwerking én concurrentie op wereldschaal mogelijk maakt. De wereld blijft dus krimpen, van groot over klein tot mini. En de wereld werd ook plat, want globalisering 3.0 wordt steeds minder exclusief aangevuurd vanuit het westen:

Globalisation 3.0 is going to be more and more driven not only by individuals but also by a much more diverse – non-Western, non-white – group of individuals. Individuals from every part of the world are being empowered. Globalization 3.0 makes it possible for so many more people to plug in and play, and you are going to see every color of the rainbow. (Friedman, p. 11)

'The great sorting out'

In *The World is Flat* beschrijft Friedman dit proces van 'plat worden'. Hij overdenkt de consequenties voor overheden, organisaties en individuen en argumenteert dat de ethische en praktische implicaties van deze toch fundamentele veranderingen bij het begin van de 21e eeuw nog lang niet uitgeklaard zijn. Niet alle spelregels zijn al even duidelijk op dit uitgevlakte speelveld. Friedman spreekt over 'the great sorting out' die we voor de boeg hebben. Het 'plat worden' van de wereld is een recente, ingrijpende ontwikkeling die niet enkel een effect heeft op hoe bedrijven zaken doen, maar ook op de manier waarop individuen, gemeenschappen, verenigingen en overheden zichzelf definiëren en organiseren.

Friedman zelf is optimistisch. Hij benadrukt in de eerste plaats de mogelijkheden voor *empowerment* van individuen en kleinschalige organisaties die meer dan ooit zelf initiatief kunnen nemen om mee te spelen op mondiaal niveau. Dit vereist dan wel de ontwikkeling van de nodige attitudes en competenties (waaronder een combinatie van wiskundig inzicht, artistieke creativiteit, ondernemerschap, de bereidheid om levenslang te leren, ...) en het nodige strategisch denken, omdat de concurrentie op het vlakke speelveld – met letterlijk miljarden nieuwe spelers – navenant toeneemt. Hier ligt ook een agenda voor het onderwijs, dat meer zou moeten inspelen op het aankweken van die competenties die nodig zijn om op een mondiaal niveau de concurrentie aan te gaan. Dit is tevens een onverwacht nieuw argument voor de legitimering van kunst en kunsteducatie: creativiteit en innovatie zijn kerncompetenties van individuele spelers die in een hyperconcurrentiële markt het verschil maken.

Waar Friedman vooral inzoomt op de mogelijkheden op het nieuwe vlakke speelveld, toont Richard Sennett – professor sociologie aan het MIT en de London School of Economics – zich in *The Culture of the New Capitalism* (2006) een vehement criticus van wat hij de 'enthusiasts of the fresh page' noemt. Hij stelt vragen bij de positie van het individu in de 'cutting edge economy', die er wat hem betreft zeker niet vrijer op geworden is. Ook Sennett heeft het over de hervorming van verticale (piramidale) en bureaucratische bedrijfsstructuren tot horizontale en flexibele samenwerkingsmodellen – van de rigide 'piramide' of 'ijzeren kooi' tot de flexibiliteit van de MP3-speler. Net als de iPod is de flexibele organisatie niet gedoemd om zich te beperken tot het herhalen van dezelfde vastliggende procedures; uit een hele reeks aan mogelijkheden kan op elk moment een selectie geactualiseerd worden, in om het even welke sequentie: 'Linear development is replaced by a willingness to jump around.' (Sennett, p. 48)

Voor het individu heeft de afschaffing van de bureaucratie niet de beloofde vrijheid opgeleverd, argumenteert Sennett, maar wel meer onzekerheid. Op institutioneel vlak identificeert hij een drietal sociale gebreken. Individuen betonen zich weinig loyaal ten opzichte van de flexibele organisaties, die van hun kant ook weinig loyaal zijn ten opzichte van hen. Er is weinig informeel vertrouwen onder collega's omdat mensen niet lang genoeg samenwerken om dat vertrouwen op te bouwen. Vroeger vergaarden werknemers – ook op de lagere echelons van een organisatie – veel meer institutionele kennis dan nu het geval is. Die kennis is nu verdwenen (samen met de medewerkers).

Werknemers slagen er niet in om verder te bouwen op eerder opgedane ervaringen; hun carrière is een serie van losse projecten waarin ze zichzelf steeds opnieuw moeten uitvinden. Anders dan Friedman zoomt Sennetts boek in op vaardigheden en competenties die in het cutting edge model verouderd zijn geworden: vakmanschap, ervaring, langetermijnperspectief. En er vallen veel mensen uit de boot, argumenteert Sennett. De *empowerment* die een Friedman voor ogen houdt, blijft volgens hem beperkt tot een kleine elite van mensen die bereid zijn om opgedane ervaringen telkens opnieuw op te geven en zichzelf heruit te vinden

in een steeds wisselende omgeving. In de cutting edge economie blijven velen in de kou staan. *Plug in and play*? Enkel met de juiste bedrading, compatibele software en een sterke processor.

‘Sorting out’ in podiumland

Zijn dergelijke analyses van toepassing op podiumland? Is de kunstwereld ook een ‘vlak speelveld’, in de termen van Friedman? Zijn de podiumkunsten een van de geavanceerde economieën waarover Sennett spreekt? Niet helemaal, maar de parallellen springen in het oog. Alleszins zijn we ook in de podiumkunsten weg geëvolueerd van autonoom en hiërarchisch opererende ijzeren kooien en piramides, naar een horizontaal en transnationaal creatiemodel met organisaties die hun activiteiten sterk diversifieerden (niet alleen theater óf dans, maar ook een sociaal-artistiek luik en een multimediaal aanbod voor kinderen en jongeren). Dat houdt meer mogelijkheden en navenant toenemende verantwoordelijkheden in voor individuele actoren. Net als Friedman kunnen we ons de vraag stellen wat de nieuwe manier van werken in het verleden heeft opgeleverd, en welke mogelijkheden en beperkingen dit systeem biedt voor de artistieke praktijk van de toekomst. Maar net als Sennett moeten we ook kijken naar welk type van kunst en kunstenaars dit systeem vraagt.

Ook in de Vlaamse podiumkunsten zagen we een ontwikkeling van rigide ‘ijzeren kooien’ naar flexibele MP3-spelers. Toen zich begin jaren 1980 een nieuwe en zeer getalenteerde generatie makers aandiende, moest die aan de slag buiten het geijkte kader. De bestaande huizen stelden zich gesloten op voor jonge theatermakers. Die situatie is sindsdien helemaal gekeerd. De Vlaamse podiumkunsten hebben zich ontwikkeld tot een relatief open systeem. Het werk van individuele kunstenaars wordt geproduceerd door een breed spectrum van instituties: van kleine toevallige samenwerkingsverbanden tot de grotere huizen. Die zijn allang niet meer de gesloten bastions die ze in de jaren 1980 waren. In *Pigment. Tendensen in het Vlaamse podiumlandschap* (VTi/Ludion, 2003) sprak Rudi Laermans van ‘anti-institutionalisme’. Hij noemde het gebrek aan generatiekloof zelfs typerend voor het Vlaamse podiumsysteem. Het blijkt dat vele organisaties actief een verantwoordelijkheid opnemen om de vernieuwing van het landschap en de in- en doorstroming van individuele makers mogelijk te maken.

Dat heeft heel wat opgeleverd. Er is in relatie tot de Vlaamse podiumkunsten sprake van groei en bloei, kwantitatief en kwalitatief. Kijken we bijvoorbeeld naar de sector van de dans, waar in de jaren 1980 – bij ontstentenis van een cultuurbeleid op Vlaams niveau – de internationale vernetwerking ervoor zorgde dat er überhaupt geproduceerd kón worden. Coproducties zorgen er tevens voor dat er grootschaliger gewerkt kan worden. Toenemende internationale connectiemogelijkheden maakten van Vlaanderen/Brussel overigens een interessante hub in de transnationale productieruimte. Dat komt de vruchtbaarheid van het klimaat voor podiumkunsten in Vlaanderen en Brussel zeker ten goede.

Toch vraagt een en ander om ‘sorting out’. Hoe verhouden de podiumkunsten zich tot de hierboven geschreven ontwikkelingen, die toch ingrijpend zijn voor de economische en culturele verhoudingen op wereldvlak? Wat is de impact van economische ontwikkelingen op artistieke en culturele diversiteit? Hoe zit het met de artistieke en sociale beperkingen van de nieuwe productiemodus in de podiumkunsten?

Vragen voor beleid en praktijk

Een eerste reeks van vragen doemt op voor wat betreft de relatie van de nieuwe podiumpraktijk tot het cultuurbeleid. Is het cultuurbeleid wel aangepast aan de transnationale productieruimte? Voor de artistieke praktijk wordt het steeds moeilijker om zich te verhouden tot referentiekaders die culturele identiteit hoofdzakelijk definiëren in termen van nationale identiteit en etnisch-culturele origine. Nochtans is het cultuurbeleid in Europese landen nog steeds op nationaal of zelfs regionaal niveau georganiseerd. De verwachtingen van het beleid ten aanzien van kunst zijn vaak nog steeds gerelateerd aan nationale referentiekaders, terwijl de praktijk anders redeneert. Die spanning liet zich al voelen bij de eerste uitvoering van het Kunstendecreet en zal er in de toekomst allicht niet op verminderen. Verder zijn er door gebrek aan afstemming tussen de sociale en juridische regels op Europees niveau moeilijkheden met betrekking tot internationale mobiliteit van kunstenaars. Tussen nationaal beleid en een transnationale praktijk doet zich een toenemende spanning voor. Hier moeten allicht enkele knopen ontward worden.

Minstens even prangend zijn de vragen voor de sector zelf. Net als Sennett kunnen we ons immers afvragen wat de 'cultuur' (in de betekenis van 'organisatiecultuur') is van de nieuw ontwikkelde praktijk in de podiumproductie. Aan welke types van makers heeft dit model behoefte? Welk type van artistieke praktijk zal dit model voortbrengen? 'Only a certain kind of human being can prosper in unstable, fragmentary social conditions,' zegt Sennett (p. 3). In een dergelijke 'cultuur' zijn vakmanschap en opgedane ervaringen minder belangrijk dan het talent om in te spelen op mogelijkheden in de onmiddellijke toekomst, merkt hij op. *Mutatis mutandis* kan dit leiden tot een denkoefening over de sociale én de artistieke consequenties in podiumpraktijk.

In welke mate is de kunstproductie gevrijwaard van dit 'nieuwe kapitalisme'? Die vraag heeft om te beginnen een sociale component. Hoe gaan we in de podiumkunsten om met ouder worden? Hoe kunnen makers levenslang leren en hun competenties blijven aanscherpen met nieuwe inzichten? Wat met de transmissie van opgedane ervaringen? Hoe kan een leeftijdsbewust personeelsbeleid in dit beleidskader gecombineerd worden met een gezonde instroom van talenten en competenties? Is uitstroom menselijk en financieel haalbaar?

Wat de artistieke kant van de zaak betreft, is het verder de vraag welke garanties de horizontale freelance praktijk biedt op artistiek langetermijndenken. In hetzelfde *Pigment*-essay noemde Rudi Laermans de zogenoemde 'negentigers' een 'oeuvreloze' generatie.

Project, concept, idee, ...: de meeste negentigers hebben helemaal niet de behoefte om een meer algemene visie voorstelling na stuk na productie vorm te geven. Ze werken invallen uit, vaak hoogst consequent en rigoureuus maar tegelijk ook contextgevoelig. Ze zijn dan ook niet begaan met de formulering van een eigen theater- of danstaal, een persoonlijk vocabulaire of een individuele benadering van de theater- of danskunst. Essayisme is misschien nog het meest geschikte woord ter karakterisering van de artistieke praktijk van de ideaaltypische negentiger. (Laermans 2003, p. 53)

In het licht van de veranderde productieomstandigheden – geen organisaties gekneed naar de praktijk van individuele kunstenaars, de opkomst van een freelance markt – is het maar de vraag in welke mate dit 'oeuvreloze essayisme' ontstond als vrije keuze van deze 'negentigers' – de term lijkt al gedateerd – dan wel dat ze zich te plooiën hadden naar de productiemogelijkheden die voorhanden waren. Is de ontwikkeling van een oeuvre überhaupt nog mogelijk, of zijn kunstenaars in hun persoonlijke traject gedoemd om zichzelf steeds opnieuw te definiëren in een reeks van opeenvolgende site specific projecten?

In het zog van de veldanalyse publiceerde VTi de onderzoeksbijdrage 'Survival in de podiumjungle', waarin ingezoomd werd op de loopbaanontwikkeling van *performers* in de Vlaamse podiumpraktijk (www.vti.be/survival). De studie bevestigt dat een bepaald type van kunstenaar dat goed gedijt in de freelance netwerkgeving, steeds sterker op de kaart komt. Wie goed vernetwerkt is en veelzijdig inzetbaar, heeft in de podiumkunsten meer overlevingskansen. Het is de kunstenaar die flexibel genoeg is om zichzelf uit te vinden in steeds wisselende projecten. De vraag is natuurlijk hoe dit zich verhoudt tot artistieke en maatschappelijke kwaliteitscriteria: in welke mate is er ook sprake van een uitsluitingsmechanisme?

De verfreelancing van de praktijk heeft ten slotte implicaties voor het debat over spreiding en participatie. Intussen ondervinden namelijk ook de producenten de keerzijde van het inschakelen van freelance kunstenaars: het organiseren van een tournee is een oeverloze planningsoefening geworden omdat spelers in verschillende projecten tegelijk actief zijn. Een freelancer moet immers op meer dan één paard wedden en kan zich geen blanco periodes in de agenda permitteren. Extra voorstellingen van succesvolle producties of zelfs hernemingen worden hierdoor quasi onmogelijk. Zo worden kansen gemist om een breder publiek te bereiken.

Kortom

Hoewel de Vlaamse podiumkunsten een bloeiperiode meemaken, verhuult het discours over anti-institutionalisme mogelijk de werkelijke machtsverhoudingen, eerder dan ze los te wrikken. De veronderstelde openheid van het systeem vereist aandacht en toezicht. Waar liggen de politieke en economische drijfveren van het horizontale creatiemodel en van het transnationale nomadisme? Wat is het aandeel van de kunstenaar in dit vertimmerde landschap? Kwam de individualisering er op vraag van kunstenaars die zich emancipeerden en zich niet meer wilden binden aan één enkel huis? Of kwam die er vanuit de instituten, die economisch moeten omgaan met hun middelen en afwillen van de artistieke en economische begrenzingen van een groot ensemble? Wat zijn de sociale en artistieke beperkingen van de nieuwe productiemodus in de podiumkunsten? Hoe 'vrij' is de individuele kunstenaar eigenlijk in het nieuwe freelance netwerkmodel? Zorgt de ongebonden loopbaan met andere woorden voor artistieke *empowerment* en ontplooiing? Het zijn vragen die in de toekomst steeds scherper zullen gesteld worden en die ook de positie van VTi – als steunpunt voor de podiumkunsten – niet ongemoeid laten.

VTi in 2010-2013

Sinds de oprichting in 1987 heeft VTi zich ontpopt tot een open huis met een stevige link naar zowel praktijk als besluitvorming. Vertrekpunt vormt de behoefte van het publiek, van professionelen, politici, studenten, pers en wetenschappers aan goede informatie. Over podiumkunstenaars en hun werk. Over cultuurbeleid en podiumzaken. Over evoluties en tendensen in podiumland, over internationaal en intercultureel werken.

Al deze informatie wil VTi aanbieden in een breed arsenaal van bruikbare instrumenten.

VTi wil bijdragen aan de continue ontwikkeling van de sector en mee bouwen aan een maatschappelijk klimaat voor artistieke creatie. Daartoe vervult het vandaag drie grote functies: documenteren, onderzoeken en interactie. Hieronder lichten we toe hoe die kerntaken op elkaar ingrijpen. De tekening op de omslag laat zien hoe ze vorm krijgen worden in concrete projecten, die tevens etappes zijn op inhoudelijke trajecten.

De grafiek heeft de vorm van een driehoek, met op elke hoek een van de drie kerntaken. Als 'magneten' bepalen die de coördinaten van de verschillende projecten op de grafiek. Elk concreet project (bijvoorbeeld workshops, digitaliseringsprojecten,...) hoort in meerdere of mindere mate bij de drie kerntaken. Het verwerken van jaarboekdata is eerder documenteren, een infomiddag voor individuele kunstenaars hoort eerder bij interactie; een studiedag in het kader van de veldanalyse staat in het midden omdat die zich op het snijvlak van de drie kerntaken bevindt.

De gekleurde lijnen maken verbanden duidelijk tussen de verschillende projecten. Ze geven de inhoudelijke thema's aan die de volgende jaren de werking van het VTi zullen kleuren: de veldanalyse, waarover we het hierboven hadden, is een meerjarig traject met verschillende etappes. Hetzelfde geldt voor thema's als de individualisering van de podiumpraktijk, geschiedenis en digitalisering, de internationale dimensie van de podiumkunsten, de ontwikkeling van een nieuwe artistieke taal, interculturaliseren, kinderkunsten, spreiding, kunstkritiek en ecologie.

1. ONDERZOEK EN VELDANALYSE

Vanzelfsprekend blijft onderzoek in de toekomst een kerntaak van VTi. Het onderzoek van VTi is altijd 'toegepast onderzoek', sterk toegespitst op de noden van het beleid en het veld. De inzet hangt nauw samen met de intermediaire positie van het steunpunt, tussen het kunstenbeleid en de podiumpraktijk in. Hierbij functioneert het VTi-onderzoek als een katalysator voor debat en sensibilisering. De sector en de overheid zijn daarbij geen passieve recipiënten, maar betrokken partij – soms zelfs medeauteur. Vaak biedt het solide instrument van de VTi-podiumdatabank vaste grond in de discussie over soms heikele kwesties.

In de nieuwe subsidieperiode vormt het vervolg op de veldanalyse de hoeksteen voor het onderzoek. Vanaf medio 2009 starten we een nieuw traject op, qua opzet en doelstelling vergelijkbaar met het proces dat leidde tot *Metamorfose in podiumland* (2007). De tweede editie ligt in het verlengde van deze studie, maar wil op cruciale punten een belangrijke stap vooruit zetten.

De nieuwe veldanalyse blijft onderzoek naar de praktijk in de podiumkunsten. We brengen beleidsrelevante tendensen in kaart en plaatsen actuele kwesties in een historisch perspectief. Cijfermatige analyses op basis van de VTi-podiumdatabank en het door de jaren heen opgebouwde materiaal in de collecties, worden geïmplementeerd met kwalitatieve excursies in de diepte en bijdragen van gastauteurs. Opnieuw gebeurt het onderzoek procesmatig, in een nauwe dialoog met de sector en het beleid. We presenteren tussentijdse analyses in *Courant* en op studiedagen. Om de professionals zoveel mogelijk bij de zaak te betrekken, blijven we continu experimenteren met nieuwe formats voor overleg en de presentatie van data en onderzoek.

Uitdiepen van de ‘metamorfosen’ met nieuwe data

In *Metamorfose in podiumland* analyseerden we de Vlaamse podiumproductie uit de periode 1993-2005. In de nieuwe editie komt een veel langere periode in het vizier. Niet alleen zullen we einde 2010 beschikken over de productiegegevens uit de eerste periode van het Kunstendecreet (2006-2009), we gaan ook verder terug in het verleden. We digitaliseren de jaarboekgegevens voor de periode 1975-1993. Daarmee is de periode van het Theaterdecreet ontsloten voor onderzoek. Het wordt dan mogelijk om tendensen in de productie in kaart te brengen voor een periode van een kwarteeuw (1975-2009). Meer dan ooit wordt de VTi-collectie een onmisbaar instrument voor de geschiedschrijving van praktijk en beleid in de Vlaamse podiumkunsten.

Net als in *Metamorfose in podiumland* analyseren we beleidsbeslissingen, vanuit een actueel en een historisch perspectief. Daarbij ligt de focus op de tweede grote ronde van het Kunstendecreet (2010-2013). Speciale aandachtspunten bij de analyse van beleidsbeslissingen zijn de verhouding tussen individuele kunstenaars en organisaties, het gebruik van het instrument van de tweejarige subsidiëring en de enveloppensubsidies. Begin 2010 actualiseren de poster ‘Hoeveel olifanten lust een slang. De decretale geschiedenis van de Vlaamse podiumkunsten (1975-2007)’, die in het verleden zowel het onderzoek als educatieve doeleinden diende, in het licht van de beslissingen tot 2013.

We werken verder op de thematische lijnen uit *Metamorfose in podiumland*. Wat de individualisering betreft zoomen we, verderbouwend op de onderzoeksbijdrage ‘Survival in de podiumjungle’ (2008, www.vti.be/survival), in op de loopbaanontwikkeling van individuele actoren in de podiumkunsten. De hybridisering, discontinuïteit en het internationale karakter van carrières trekken de aandacht. Door verbindingen te leggen met buitenlandse databanken (bijvoorbeeld Theater Instituut Nederland, Centre National de la Danse) is het de bedoeling om cijfermatig een beter zicht te krijgen op de supranationale dimensie van individuele loopbanen.

Wat de hybridisering betreft, verwachten we interessant cijfermateriaal van het online analysesysteem *Kwarts.be*, een samenwerkingsverband tussen de verschillende kunstesteunpunten en -belangenbehartigers. Op deze website vullen organisaties uit de verschillende kunstensectoren dezelfde vragenlijst in. Dat maakt het mogelijk om niet alleen tendensen in verschillende sectoren met elkaar te vergelijken, maar ook om sectoroverschrijvende parallellen boven water te brengen (tussen organisaties met een vergelijkbare schaal, functies in het landschap of internationale dimensie).

Nieuwe thema's: de spreidingskwestie en alternatieve financiering

In de volgende veldanalyse komen nieuwe thema's sterker op de kaart. Meer dan in de eerste editie willen we inzoomen op de relatie tussen het gesubsidieerde en het niet-gesubsidieerde aanbod in Vlaanderen en op de spreiding van podiumvoorstellingen. We gaan na in welke mate de import van gegevens uit de Cultuurdatabank en *Kwarts.be* bruikbaar materiaal aanleveren om deze kwesties cijfermatig te tackelen. Op basis van de gegevens in de Cultuurdatabank zoomen we in op zowel de spreiding van voorstellingen – een heikele kwestie die nadrukkelijk vraagt om objectivering – en de verhouding tussen het gesubsidieerde en het vrije aanbod.

Ook via een kwalitatieve weg zwengelen we het debat aan over cultureel ondernemerschap en alternatieve financieringsbronnen. Bij de grondige evaluatie van het Kunstendecreet nemen we tevens het complementaire beleidsinstrumentarium onder de loep. Zo kan een evaluatie van CultuurInvest plaatsvinden in het kader van een bredere reflectie op innovatieve vormen van publiek-private samenwerking. Deze oefening vindt plaats tegen een internationale horizon – de EU-discussies naar aanleiding van het Europese jaar van Creativiteit en Innovatie (2009) en het belangrijke debat over de culturele uitzondering in het kader van de overeenkomsten van de WTO – en met nadrukkelijke aandacht voor het perspectief van de individuele kunstenaar (het denken over hybride loopbanen en de positie van individuele makers in een semi-professionele omgeving).

Timing en output

Het traject van de nieuwe veldanalyse start in april 2009, onmiddellijk na de beslissingen voor de subsidieperiode 2010-2013 en na de verwerking van de databankgegevens over de periode 2006-2009 (dit zal afgerond zijn in de tweede helft van 2010). Tussentijdse resultaten verschijnen in *Courant* en online, en worden gepresenteerd en bediscussieerd op studiedagen, workshops en overlegmomenten.

Wat de eindresultaten betreft, is een eerste ijkpunt de evaluatie van het Kunstendecreet, in het licht van een grondige herziening. Bij de parlementaire discussie over de amendementen aan het Kunstendecreet (mei 2008) kwam ter sprake dat zich in de volgende jaren (na twee grote rondes) een meer grondige evaluatie aandient. VTi wil tot deze denkoefening bijdragen. Halverwege 2010 presenteren we hiervan de resultaten, waarbij we de evaluatie ook opentrekken tot andere recente overheidsinitiatieven (bijvoorbeeld CultuurInvest) en nadenken over alternatieve beleidsinstrumenten. Het uiteindelijke eindproduct van de tweede veldanalyse verschijnt medio 2011. Zo kunnen sector en beleid de resultaten meenemen in de aanloop naar alweer een nieuwe grote subsidieronde.

2. INDIVIDUALISERING EN INTERACTIE

Zoals hierboven aangegeven, vraagt de individualisering van de arbeidsrelaties in de podiumkunsten tot een reflectie over de positie van VTi in het landschap. VTi is in de jaren 1980 ontstaan als een ledenorganisatie van kunstencentra en gezelschappen. Het maakt sindsdien deel uit van een netwerk van organisaties. Vandaag is dat netwerk veel informeler geworden en – letterlijk – minder 'geïnstitutioniseerd': er zijn veel meer individuele actoren actief die een eerder losse band onderhouden met organisaties. Destijds konden de gezelschappen en kunstencentra automatisch als interface fungeren in het contact

met de kunstenaars. Maar door de ‘verfreelancing’ van de praktijk is de doorstroming van informatie van VTi naar kunstenaars niet meer gegarandeerd. Het is niet langer evident dat de informatie die we aan organisaties bezorgen, ook automatisch bij alle (freelance) medewerkers terechtkomt.

Meer dan in het verleden het geval was, wil VTi ook de kunstenaars bij de werking betrekken: door hen deelachtig te maken aan het onderzoek en het debat, door beter in te spelen op hun noden en verwachtingen, door hen te wapenen in de uiterst concurrentiële internationale netwerkgeving. Gezien de fundamentele veranderingen van de netwerkstructuur in de podiumkunsten lijkt een bijsturing nodig van de gehele werking van het steunpunt, niet in het minst van de communicatie en dienstverlening.

Op basis van een goede verstandhouding en dagelijks contact met de sector verzamelen we documentatie. Dit materiaal vormt de voedingsbodem voor het onderzoek, waarvan we de resultaten aan de sector teruggeven. De uitwisseling op overlegmomenten, workshops, studiedagen en presentaties leidt tot steeds nieuwe ontmoetingen en nieuwe inzichten, met een impact op de onderzoeksagenda en de manier waarop we gegevens verzamelen... VTi sprak de voorbije jaren over ‘informereren/sensibiliseren’ als een derde pijler van zijn werking, naast ‘onderzoeken’ en ‘documenteren’. Omdat het in de praktijk gaat om een veel intenser wisselwerking met het veld dan die benaming doet vermoeden, dopen we deze derde kerntaak resoluut om tot ‘interactie’. Rekeninghoudend met de groeiende individualisering geven we hieraan een nieuwe en meer proactieve invulling. In plaats van het vroegere ‘sensibiliseren’ spreken we nu over ‘overleg en ontmoeting’. Het ‘informereren’ wordt geïntensiveerd tot een-op-een dienstverlening op maat.

Om overleg, ontmoeting en debat te stimuleren, heeft VTi een breed spectrum van formules en formats ontwikkeld die qua schaal, openheid en finaliteit sterk kunnen variëren. Maar telkens zijn het momenten waar we materiaal aandragen om een kwalitatieve ontmoeting tussen podiumprofessionals mogelijk te maken. Ontmoetingen die, als in een continue *loop*, op hun beurt de werking van VTi verrijken en aanleiding geven tot nieuw onderzoek.

Interactie is een kerntaak die het meest doorweegt in de projecten bovenaan de grafiek. Individualisering is een inhoudelijk aandachtspunt die verschillende projecten met elkaar verbindt, onder meer de discussies over de subsidiebeslissingen en onderzoek in het kader van de veldanalyse, maar ook van een aantal initiatieven die we nemen om de toenemende groep van jonge makers, freelancers, passanten, buitenlandse kunstenaars,... beter te kunnen bereiken.

Studiedagen en debatformules

VTi staat in de podiumsector bekend voor zijn stevige studiedagen: tussentijdse debatmomenten, eindpresentaties van de veldanalyse of het masterplan voor dans, het jaarlijkse colloquium tijdens het Theaterfestival, ... Deze dagen zijn open voor iedereen, maar mikken soms op specifieke doelgroepen in de podiumsector. Ze vinden plaats in nauwe samenwerking met kunstencentra, gezelschappen, festivals, ... We bieden een platform waar de sector in gesprek kan gaan met stemmen van binnen- en buitenaf. Vaak geeft eigen onderzoeksmateriaal aanleiding tot discussies. Zo ontwikkelen we een breder kader waar mensen en organisaties in de sector zich toe kunnen verhouden en over in gesprek gaan. We nemen de discussies ook weer mee naar huis. Ze zijn humus voor de werking en projecten van VTi.

Al deze momenten zijn qua vorm en inhoud erg divers. Het bewijst de noodzaak om overlegstructuren zo flexibel mogelijk te houden en te blijven zoeken naar innoverende werkvormen die de deelnemers prikkelen tot steviger individueel engagement en uitwisseling. Hoeveel dit kan opleveren, bewees de formule van het 'estafettegesprek' die we toepasten tijdens de Trefdag Interculturaliseren 2008 in Vooruit, de studiedag kinderkunsten tijdens het Paletfestival in HETPALEIS (mei 2008) en Eerste hulp in O, de ontmoetings- en discussietweedaagse in Oostende (april 2008). In de plaats van het klassieke tafeldebat met gesloten panel en moderator, worden de aanwezigen uitgenodigd om in te breken in een reeks van vijf dialogen. Het resultaat is steeds een gezonde dosis chaos, maar vooral veel dynamiek, betrokkenheid en meerstemmigheid.

Langdurige trajecten

In de achtergrond lopen diverse langdurige trajecten gericht op overleg, ontmoeting en onderzoek. Tijdens de bijeenkomsten van Platform Podiumkunsten ontmoeten programmatoren van kunstencentra en werkplaatsen hun collega's van de cultuurcentra. *Tracks* is gericht op de ontmoeting tussen podiumkunstenorganisaties en kunstenaars van niet-westerse origine. Er is overleg tussen vertegenwoordigers uit de kinderkunsten, een vergelijkbaar traject als datgene dat einde 2007 leidde tot de presentatie van *Kanaries in de koolmijn*, het masterplan voor dans (<http://www.vti.be/masterplandans>).

Bij deze ontmoetingen trommelen we niet meteen de hele sector op, maar spreken we in eerste instantie gericht mensen aan op hun expertise of achtergrond. Het is een werkvorm die door alle betrokken partijen bijzonder gewaardeerd wordt. De sector is betrokken partij en medeauteur bij het ontwikkelen van concrete voorstellen. Tegelijk schat men de coördinerende en objectiverende rol van VTi erg naar waarde. Om die reden wordt deze werkformule voortgezet. Verderop stellen we de meerjarige trajecten voor over kinderkunsten, ecologie, kunstkritiek en de spreiding van voorstellingen.

Een-op-een dienstverlening

Dagelijks komen er veel telefoons en e-mails binnen met heel concrete vragen. Soms is er kant-en-klaar materiaal voorhanden maar vaak komt er bij antwoorden maatwerk te pas: een selectie maken uit de collecties, het opzoeken van specifieke informatie, het samenstellen van contact- of doorverwijslijstjes, ... Steeds meer vinden bezoekers ook de weg naar VTi met vragen over zakelijke of inhoudelijke aspecten van een subsidiedossier.

Deze een-op-een vorm van dienstverlening krijgt altijd veel waardering. Er is persoonlijk contact met een medewerker die de vraag ernstig neemt. Die zet het materiaal uit de VTi-collecties op maat in en brengt het tot leven. De tendens tot individualisering in de sector vraagt erom dat VTi meer dan ooit tevoren inzet op deze directe vorm van contact en kennisoverdracht. Om aan de toenemende individuele noden te kunnen voldoen, zal VTi zich op dit vlak anders organiseren: enerzijds door een ander gebruik van de infrastructuur, anderzijds door verder formats te ontwikkelen voor ontmoeting en transmissie van expertise.

Traditioneel fungeert de VTi-bibliotheek als belangrijkste draaischijf voor informatie bij de dienstverlening en servicevragen. Maar door de constructie waarbij de bibliotheek zich op de derde verdieping bevindt en de kantoor- en vergaderruimten op de vierde, bleven kansen liggen op een betere uitwisseling van informatie. Vanaf nu zet VTi de beide etages open voor het

publiek. VTi wordt een open office in een bibliotheek met twee verdiepingen. De medewerkers die inhoudelijk het meest te bieden hebben bij een bepaald onderdeel van de collectie, krijgen hun werkplek in de onmiddellijke nabijheid van die documenten. Ze kunnen bijspringen en adviseren waar nodig. Ook vergader- en ontmoetingsruimtes én computerwerkplekken voor gasten worden op beide verdiepingen voorzien. Professionals komen naar VTi om te vergaderen in de onmiddellijke nabijheid van rijk bronnenmateriaal over het onderwerp waarover ze samen zitten.

Netwerkontwikkeling

Door op zoek te gaan naar allianties met opleidingen en initiatieven gericht op de ondersteuning van nieuwe makers (ongeacht hun herkomst, maar in het volle bewustzijn dat het aanspreken van mensen met een niet-westerse origine soms om een eigen invalshoek vraagt), wil VTi continu het eigen netwerk van contacten verversen. Ook in de volgende jaren ontwikkelen we formules om de ervaring uit de bredere sector beter te laten circuleren. En dit op het vlak van alle aspecten van de artistieke praktijk. De *speed dates* tijdens Eerste hulp in O, de tweedaagse voor jonge makers in Oostende (april 2008), gaven hiervoor een eerste aanzet. We spraken experts uit podiumland aan om hun kennis van zaken te delen met jongere of minder ervaren (aspirant-)collega's. In combinatie met prikkelende statements, een zeer geanimeerd estafettegesprek, een persoonlijke aanpak bij workshops, maakte dit veel energie los. Zo circuleerde kennis en werden netwerken verbreed.

Op regelmatig tijdstip zullen we dergelijke ontmoetingen organiseren op maat gesneden van individuele makers. In het voorjaar 2010 plannen we in elk geval een sessie in Oostende, gericht op de Nederlandstalige individuele makers. In het najaar volgt een Brusselse editie om anderstalige en niet-westerse kunstenaars beter te bereiken. Dit traject verloopt onder de noemer E40 – in nauwe samenwerking met Bâtard Festival, Theater aan Zee, Vrijstaat O. en deBuren, en samen met Kunstenloket en Kunsten en Erfgoed.

Communicatie: personaliseren en 'open content'

Het toenemende belang van een individuele naast een institutionele benadering vraagt om een meer proactieve, gediversifieerde en gepersonaliseerde aanpak van de communicatie.

Naast de nadruk op directe ontmoetingen tijdens evenementen, trekken we het idee van netwerkontwikkeling ook door in de digitale communicatiestrategie. Gezien de urgentie worden al in de loop van 2009 de podiumdatabank en www.vti.be grondig vernieuwd.

Om tegemoet te komen aan de individualisering en toenemende diversiteit zetten we het auteurschap van de website breder open. Individuele spelers krijgen de kans om persoonlijke profielen aan te maken en zelf data in te voeren. Zo worden ze mede-auteur van de site, wat de betrokkenheid vergroot. In de loop van 2009 wordt www.vti.be grondig vernieuwd om maximaal klaar te staan voor deze nieuwe communicatienoden (Skype, sms, online network communities, ...)

De nieuwe databank maakt het voor externe gebruikers gemakkelijk om informatie te hergebruiken. Naast het inzetten van open technologieën, kiest VTi voluit voor *open content*: alle publicaties krijgen een uitdrukkelijke Creative Commons-licentie mee, tenzij een van de auteurs daartegen bezwaren uit. Vandaag is dat al bij Corpus Kunstcritiek (www.vti.be/kunstcritiek)

in werking, maar het wordt uitgebreid naar *Courant*, de hele website en (waar mogelijk) alle nieuwe boeken. Niet alleen krijgt de inhoud van de podiumdatabank met alle informatie over producties, personen, organisaties, ... een Creative Commons-licentie, de nieuwe databank introduceert voor VTi ook de nieuwste technieken inzake 'semantic web'. Hierdoor wordt het voor externe gebruikers nog makkelijker om de informatie te hergebruiken.

3. DOCUMENTATIE, DIGITALISEREN, GESCHIEDENIS

Van bij de start heeft VTi een documentatietraak meegekregen: een professionele podiumpraktijk steunt op vlot toegankelijke informatie over de podiumkunsten, over organisaties en kunstenaars, hun carrières en hun werk, over de evoluerende praktijk in een internationale en maatschappelijke context. Van bij de start was er ook het inzicht dat er extra voordelen lagen in het bundelen van die functie voor de hele sector: niet alleen efficiëntie, maar ook toegewijd opgebouwde documentatie is het startpunt voor het delen van kennis. VTi wil die intermediaire rol blijven spelen. Na de gerichte digitaliseringsacties van de voorbije jaren brengen de komende jaren een digitale revolutie in het documentatiewerk: van verzamelen en klasseren naar digitale interactie met informatie en documentatie. VTi is niet gericht op behoud en beheer van papier, maar op de inhoudelijke waarde van de verzamelde collecties en de op maat ontwikkelde databank.

Documentatie Vlaanderen

De kern van de documentatiewerking bestaat uit de registratie van alle Vlaamse producties in de databank: producenten en coproducenten, cast, premièredatum en -plek en buitenlandse tournees. Deze databank wordt dag na dag aangevuld met nieuwe informatie, die automatisch ook naar de website doorstroomt. Bij elke première wordt de documentatie opnieuw gecontroleerd en ook op het einde van het seizoen wordt de informatie globaal nog eens herbekeken. Zo bereiken we een zo volledig en precies mogelijk resultaat, waarop de onderzoeksprojecten van VTi kunnen steunen.

De databank is sinds de jaren negentig stap voor stap mee geëvolueerd met onze noden en wordt in 2008 en 2009 opnieuw grondig aangepast. In 2010 zullen ook externe onderzoekers toegang krijgen tot de volledige kracht van de databank via een internetapplicatie.

De documentatiewerking is meer dan een databank: de flyers, brochures, affiches, ... die we ontvangen worden verwerkt en blijven naderhand toegankelijk in de bibliotheek. Bij elke première worden gezelschappen meteen uitgenodigd om de toneeltekst, de video, de persmap, het affiche, de foto's en alle andere relevante documenten door te sturen. Na twintig jaar zijn die reeksen (hoe onvolledig ook) op zich waardevolle collecties geworden, die niet meer voor actuele informatie worden geconsulteerd, maar omwille van hun waarde als historische bron. De documentatie die op die manier werd verzameld, wordt geflankeerd door specifieke collecties die aan VTi geschonken werden: documentatiemappen van critici zoals Jef De Roeck, Wim Van Gansbeke, Frans Verreyt en van programmatoren als Oda Van Neygen. Ook in de komende jaren zal VTi heel beperkt dit type van aanvullende schenkingen aanvaarden. VTi streeft geen rol na als bewaarplaats voor de archieven van podiumkunstenorganisaties. Gezelschappen en huizen kunnen wel beroep doen op VTi voor advies bij het beheren van het eigen archief. Ook bij het vinden van een geschikte bewaarinstelling kan VTi helpen.

Digitalisering

In 2003 is VTi begonnen met de digitalisering van bedreigde stukken, in de eerste plaats uit de videocollectie. Videoconservering is een heel complexe technologische uitdaging, waarover in de cultuursector in Vlaanderen nog steeds weinig expertise is opgebouwd. Voor de podiumkunsten bieden videoregistraties nochtans een unieke meerwaarde. De video is het enige document dat *time-based* is en dus het verloop van beeld en geluid aan elkaar koppelt op een manier die een theatertekst of een fotoreeks niet kunnen bieden. Daarom heeft VTi sterk geïnvesteerd in kennisopbouw rond digitalisering en digitale bewaring. Deze kennis werd in publieke lezingen en in gastlessen doorgegeven en VTi heeft een sturende rol opgenomen in de onderzoeksprojecten PokuMOn (IBBT, Instituut voor Breedbandtechnologie) en BOM-vl (IWT, Instituut voor Aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen).

In PokuMOn wordt de hele keten van kunstenaar tot videoarchief onder de loep genomen: welke technieken en *best practices* kan je gebruiken om audio- of videoregistraties van repetities of voorstellingen te bewaren en te ontsluiten? Welke afspraken zijn nodig rond auteursrecht? Welke standaarden en formaten moet je gebruiken? Hoe kan je die captaties distribueren over internet of via digitale televisie?

BOM-vl is een praktische haalbaarheidsstudie van omroepen, universiteiten en culturele steunpunten voor een gezamenlijke Vlaamse digitale depotinfrastructuur voor hoogwaardige audio en video. De noden en eisen van radio- en televisieprofessionals worden gecoördineerd met die van de kunsten- en erfgoedwereld in functie van een efficiënte langetermijn bewaring en toegang.

In 2009 zullen beide projecten resultaten opleveren, die het voor kunstorganisaties makkelijker moeten maken om beter om te gaan met het eigen digitale archief. Vanaf 2010 maakt digitalisering voluit deel van de dagelijkse werking in de podiumdocumentatie: de experimenteerperiode is voorbij. De videocollectie wordt verder gedigitaliseerd, ook minder bedreigde materialen. In de context van de veldanalyse zullen in 2010 bijna twintig jaar credits van voorstellingen uit de Theaterjaarboeken van 1975 tot 1993 gedigitaliseerd worden. In 2011 worden alle foto's (circa 8.000) op hoge resoluties gescand en de originelen worden zuurvrij verpakt. Ook de krantenknipsels uit de periode 1984-1993 (die nooit retroactief werden geregistreerd in de databank) worden integraal gescand en doorzoekbaar gemaakt tegen het einde van de subsidieperiode. Door een voldoende massa van op zich diverse documentatiestukken professioneel te digitaliseren en te integreren met de databank, wil VTi de documentatie van de podiumpraktijk in Vlaanderen voor de huidige en toekomstige gebruikers verzekeren.

In de aanzwellende informatiegolf kiest VTi resoluut voor een gedecentraliseerde aanpak, waarbij het zelf niet het eindpunt van kartonnen dozen of digitale stromen is, maar eerder de draaischijf voor knowhow en metadata. De IT-infrastructuur en de databank zullen daarvoor steeds verder uitgebouwd worden met open technologieën en standaarden, die hergebruik van de verzamelde data maximaal mogelijk maken.

De bibliotheek

VTi is in de voorbije jaren ook een bibliotheekreferentie geworden, dankzij de grondige ontsluiting van de documenten (op internet via Aquabrowser toegankelijk) en de heel eigen selectie van boeken en tijdschriften die VTi aankoopt. De integratie van een deel van de

bibliotheek van Carlos Tindemans en van het Klapstukfestival zijn ook van doorslaggevend belang geweest in deze evolutie.

Hoewel het op zich belangrijk is om ook in Brussel een podiumkunstenbibliotheek aan te bieden, ligt de meerwaarde van VTi in de inhoudelijke ondersteuning bij de boeken en tijdschriften. Daarop wil VTi in de volgende periode inzetten, om zo individuele makers en onderzoekers nog beter te ondersteunen. Symbool hiervan is de ruimtelijke herschikking van de bibliotheek, zodat ze over de twee verdiepingen verdeeld is. Daarnaast zetten we in op een betere complementariteit met partners zoals OPENDOEK.

In 2010 worden alle (circa 12.000) toneelteksten van VTi overgedragen aan OPENDOEK, belangenbehartiger en dienstverlener voor het amateurtheater. Omgekeerd draagt OPENDOEK alle studieboeken en oude nummers van tijdschriften over aan VTi. Beide organisaties zetten deze stap om gebruikers van beide bibliotheken een betere service te kunnen bieden. OPENDOEK heeft een omvangrijke en sterk bevroegde collectie theaterteksten; zonder plichtplegingen worden teksten opgestuurd naar wie erin geïnteresseerd is. Ook de database met rolbezettingen en beheerders van opvoeringsrechten is een grote hulp. De teksten die vandaag alleen op VTi te vinden zijn, zullen toegevoegd kunnen worden aan deze service. Omgekeerd komen de tijdschriften en studieboeken beter tot hun recht bij VTi, waar de voorbije jaren geïnvesteerd is in een goed tijdschriftendepot en waar meer service kan geboden worden bij de studieboeken. De bibliotheek van OPENDOEK wordt in het najaar van 2008 alvast toegevoegd aan <http://zoeken.vti.be>. De details van deze collectieruil en van de bijhorende digitale ontsluiting zullen in een protocol gegoten worden.

Deze collectieruil wordt geflankeerd door een project in samenwerking met Schrijverspodium Vlaanderen, waarbij een selectie van de toneelteksten vooraf nog gedigitaliseerd wordt. Hierbij wordt de infrastructuur van VTi ingezet om digitale versies van nieuwe dramateksten te verzamelen en op het internet toegankelijk te maken. Ook al heeft VTi tegen het einde van de subsidieperiode zelf geen repertoire meer op het rek staan, de theatertekst blijft een kernelement in onze documentatie van de Vlaamse podiumkunsten.

Geschiedenis

Met het driejarige erfgoedproject *Toneelstof* heeft Thersites (de vereniging van critici), in samenwerking met *Documenta*, Het Theaterfestival en VTi, de audiovisuele bronnen over het theater in de jaren 1960, 1970 en (in de loop van 2008-2009) 1980 beter ontsloten. Het project koppelt een speurtocht naar overgebleven videobronnen aan audiovisuele getuigenissen van kernfiguren uit de verschillende periodes. Op de telkens drukbezochte events tijdens Het Theaterfestival werden de bronnen gepresenteerd en becommentarieerd. VTi wil vanaf 2010 (editie jaren 1990) graag de draad overnemen, omdat ook het documentatiewerk sinds die periode door VTi gebeurt. Bovendien is *Toneelstof* een formule die publieke interesse in theatergeschiedenis oproept.

Thersites, Het Theaterfestival en VTi willen samen de edities voor de jaren 1990 en 2000 realiseren, respectievelijk in 2010 en 2011. De gekende *Toneelstof*-formule zal verder evolueren omdat de periodes dichterbij liggen en omdat de beschikbare videobronnen ook aangevuld kunnen worden met de ondertussen door VTi gedigitaliseerde documenten. Via *Toneelstof* kunnen de foto's, video's, kritieken, ... uit de VTi-collecties ook een bredere verspreiding vinden.

Dit spoor rond geschiedenis is gekoppeld aan het wetenschappelijke project dat door de Universiteit Antwerpen wordt aangestuurd en de publicatie nastreeft van een omvattende Vlaamse theatergeschiedenis in 2012.

4. HYBRIDISERING EN SPECIALISERING: EEN NIEUWE ARTISTIEKE TAAL

In *Metamorfose in podiumland* beschreven we de overgang van een theater- naar een meer divers podiumkunstenlandschap. Naast theater kwamen sinds de jaren 1980 en 1990 ook dans en muziektheater sterker op de kaart. Uit de veldanalyse bleek tevens dat niet alleen de scheidingswanden binnen de podiumkunsten, maar ook die met andere kunstendisciplines (beeldende kunst, film, nieuwe media) steeds meer osmotisch zijn. Gelijktijdig met een toenemende hybridisering doet zich echter een noodzaak voor om ook het specialisme van bepaalde (sub)sectoren te erkennen. Zo werkt de ‘internationalisering’ in de muziek of beeldende kunst toch weer anders dan in de podiumkunsten. En in dans roept het weer andere vragen op dan in theater of muziektheater... In een tijd waarin grenzen lijken te vervagen, is het dus nodig om af en toe te wijzen op de eigenheid van werken in bepaalde subdisciplines, voor specifieke doelgroepen of in bepaalde contexten. Ondanks de hybridisering zijn specifieke aspecten van de productie, distributie en communicatie immers sterk discipline- of doelgroepgebonden. In de vorige subsidieperiode kwam die gevoeligheid sterk aan bod in de trajecten waarbij een masterplan voor dans en een actieplan voor kinderkunsten werden ontwikkeld.

Uit deze evoluties trekt VTi een aantal consequenties. Om te beginnen vergt de spanning tussen hybridisering en specialisering van VTi en zijn medewerkers een grote flexibiliteit en wendbaarheid. VTi moet een brede en generalistische kijk op de zaken hebben en beschouwt de podiumkunsten in hun bredere cultuurpolitieke en maatschappelijke context. Tegelijk moet het klaarstaan om – waar de actualiteit erom vraagt – in de diepte te duiken, met oog voor (sub)sectorspecifieke kwesties. Bij het blijvend ontwikkelen van deze wendbaarheid zijn de juiste partnerships cruciaal. Om die reden zullen de kunstensteunpunten in de volgende subsidieperiode gemeenschappelijke trajecten opzetten rond een aantal transversale thema’s (zie de bijlage) en worden trajecten uitgezet met vertegenwoordigers van (sub)sectoren.

Daarnaast stellen hybridisering en specialisering inhoudelijke uitdagingen. In de praktijk en bij het beleid ontstaan heel specifieke behoeften. Voor de artistieke creatie zelf lijkt er niet echt een probleem. Kunstenaars zijn op een vanzelfsprekende manier bezig met de ontwikkeling van een nieuwe artistieke taal en laten zich daarbij weinig gelegen aan de traditionele grenzen tussen de disciplines. De institutionele plek van cross-overs en hybriden is echter complexer. VTi zet de komende jaren in op de praktijkondersteuning van het beleid en de praktijk.

Kwaliteitsbeoordeling met oog voor hybridisering en specialisme

In *Metamorfose in podiumland* stelden we al dat de toenemende hybridisering op termijn vraagt om een bijsturing van het beleidskader. Hoe gaan we om met de laatste schotten in het Kunstendecreet? Bij de grondige evaluatie van het Kunstendecreet, wordt de spanning tussen transversaliteit en specialisering een van de centrale thema’s, vooral dan op het vlak van de beoordelingsprocedures.

Dat beoordelingsprocedures tegelijk oog moeten hebben voor (sub)sectorspecifieke kwesties, staat buiten kijf. Net zoals bij de ontwikkeling van een masterplan voor dans en het traject over kinderkunsten, blijft VTi ook hieraan aandacht besteden.

De ontwikkeling van een nieuwe artistieke taal: landschapsschetsen, res/ref en kunstkritiek

Terwijl kunstenaars niet wakker liggen van de grenzen tussen de disciplines, is het voor organisaties complexer. Zij zijn het verbindingsteken met een breder publiek, maar bij minder 'herkenbaar' werk is dat niet altijd gemakkelijk. Er is duidelijk nood aan een nieuw vocabularium om te spreken over nieuwe praktijken in de (podium)kunsten. Via verschillende pistes zal VTi hier de volgende jaren aan meewerken. We gaan op zoek naar een andere, meer 'hybride' invalshoek voor de landschapsschetsen waarin we op onze website een overzicht geven van actuele tendensen in de praktijk. Tot op heden zijn die teksten nog geschreven vanuit het perspectief van de decretaal bepaalde subsectoren (theater, muziektheater, dans). In de toekomst willen we meer recht doen aan zowel de hybridisering van de praktijk als sectorspecifieke besognes. Er zijn gesprekken gaande met de universiteiten van Gent en Antwerpen om samen met studenten kunstinhoudelijke kwesties aan te pakken als complement voor de veldanalyse.

We zetten de 'res/ref'-groep verder, als laboratorium voor nieuwe vormen van spreken over kunst. De voorbije jaren nodigden VTi en Kunstenfestivaldesarts een aantal kunstenaars uit die het festival van zeer nabij konden volgen. Jonge artiesten uit alle hoeken van de wereld, die samen met een paar Belgische collega's het gesprek vol zijn aangegaan. Tien dagen lang doken ze de theaterzaal of tentoonstellingsruimte in, en namen ze hun observaties, bedenkingen en bezwaren mee naar de discussietafel. Met dit project willen VTi en Kunstenfestivaldesarts een ruimte creëren waarin verschillende interpretatiekaders, politieke overtuigingen, ethische bedenkingen en esthetische voorkeuren tegenover elkaar worden geplaatst. Dit initiatief bouwen we uit tot een meerjarig traject dat als een broedplaats kan fungeren om de discoursontwikkeling over actuele tendensen in de podiumpraktijk te bevorderen. We doen dat door de 'res/ref'-discussies af te stemmen op een uitwisseling tussen kunstenaars en kunstcritici, en door een brug te leggen met Corpus Kunstkritiek, het meerjarige traject dat verderop wordt toegelicht.

5. DE INTERNATIONALE DIMENSIE

Internationalisering is een van de opvallende tendensen in de voorbije twintig jaar. Vele gezelschappen spelen regelmatig in het buitenland, steeds meer podia hebben een internationale programmering. Vele producties zijn niet exclusief 'Vlaams', maar internationale coproducties. De artistieke gemeenschap in Vlaanderen en Brussel telt heel wat nationaliteiten. Vlaanderen en Brussel hebben een grote aantrekkingskracht voor makers uit alle windrichtingen. Ze vinden hun weg – al dan niet via de opleidingen – bij verschillende internationaal samengestelde gezelschappen of bouwen hun eigen artistieke parcours hier verder uit in de schoot van de werkplaatsen of kunstencentra.

VTi heeft zich altijd doelbewust in een internationale context ontwikkeld. De internationale dimensie maakt inherent deel uit van alle aspecten van de dagelijkse werking: de samenstelling van de collecties, het onderzoek, de dienstverlening, internationale samenwerking. VTi is actief in verschillende netwerken zoals IETM, ERICarts, CultureActionEurope, Enicpa, CIRCLE, ... Via deze en andere kanalen informeert VTi internationale professionals over de ontwikkelingen in het Vlaamse podiumlandschap en tapt het in op voor Vlaanderen relevante informatie uit andere landen en de EU.

In de subsidieronde 2006-2009 heeft VTi zijn internationale taak om budgettaire redenen – korting op de structurele Vlaamse subsidie én het wegvallen van de projectondersteuning via het Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland – hoofdzakelijk toegespitst op informatie en onderzoek. De website werd uitgebreid met een Engelse en Franse portaalsite. Over de gesubsidieerde kunstorganisaties én een aantal individuele kunstenaars werden infofiches aangemaakt. Een aantal landschapschetsen werden geschreven, het onderzoek werd ontsloten in Engelstalige *booklets*. In de veldanalyse werd ruim aandacht besteed aan de internationalisering van de podiumsector. In april 2008 organiseerde VTi – in samenwerking met IETM – een internationaal seminarie over het circuleren van producties in Europa.

Deze inspanningen zullen we in de toekomst verder uitwerken en verfijnen (cf. infra). De in *Metamorfose in podiumland* beschreven internationalisering en individualisering van de sector vragen echter om een meer proactieve houding van VTi in het internationale veld. Een houding die nieuwe (individuele) spelers kansen biedt om zich internationaal te oriënteren, die minder bekende regio's of landen in de kijker plaatst, en die nieuwe samenwerkingsverbanden stimuleert of zelfs initieert.

Inspelend op deze tendensen wil VTi zijn internationale werking enten op drie niveaus:

- investeren in duurzame ontwikkeling van internationale samenwerking en uitwisseling,
- verzamelen en analyseren van internationaal vergelijkingsmateriaal,
- fungeren als informatieknoppunt t.a.v. professionals uit binnen- en buitenland.

Duurzame ontwikkeling van internationale samenwerking en uitwisseling

Het succes en effectiviteit van internationale samenwerking is afhankelijk van duurzame relaties. In zijn pioniersfase had VTi een medewerker 'internationale samenwerking', actief als netwerker en aanwezig op talrijke festivals/activiteiten in het buitenland. Zo was VTi een actieve partner in het organiseren van uitwisselingsprojecten (al dan niet in samenwerking met de overheid). Sprekende voorbeelden zijn presentaties in Moskou, Parijs, Ljubljana, Boedapest, Montreal. In de volgende subsidieronde wil VTi deze rol opnieuw op zich nemen in functie van de noden en behoeften van de huidige en nieuwe generaties kunstenaars. En dit door a) jaarlijks minstens één bezoekersprogramma te organiseren voor buitenlandse professionals, b) interessante podia/festivals/netwerken te prospecteren, c) uitwisselingsprogramma's uit te bouwen ten behoeve van individuele kunstenaars, en d) specifieke impulsprogramma's op te zetten binnen Europa (Centraal- en Oost-Europa) en erbuiten (Marokko, Turkije, China, Zuid-Afrika).

VTi wil ook de samenwerking met de burens aanhalen. Met Maison du Spectacle la Bellone starten we in 2009 een tweetal bezoekersprogramma's, waarbij Vlaamse collega's op bezoek gaan bij hun Franstalige collega's en vice versa. Bedoeling is om beter inzicht te krijgen in elkaars artistieke praktijk, niet alleen op niveau van de producties, maar even goed op niveau van infrastructuur, van werkprocessen, publiekswerking, beleid, ... Deze bezoekersprogramma's zien we als opstapje naar meer concrete samenwerkingsprogramma's.

Gezien de raakvlakken met Nederland wil VTi een aantal van deze pistes samen met Theater Instituut Nederland (TIN) opzetten. TIN heeft net een grondige hervorming achter de rug en is opnieuw bereid om zich in een hechter samenwerkingsverband met VTi naar het buitenland te richten. Hiertoe zijn al een aantal aanzetten gegeven in 2008. TIN en VTi zijn partners in het residentie- en mentorshipprogramma van Theater in Motion in Beijing. Verder lopen er gesprekken om in 2009-2010 gezamenlijke activiteiten in Zuid-Afrika te starten.

Verzamelen en analyseren van internationaal vergelijkingsmateriaal

De internationalisering van de podiumkunsten vraagt om een voortdurende aanpassing van het gevoerde (internationale) cultuurbeleid. Via zijn kerntaken wil VTi ertoe bijdragen om het beleid te toetsen aan de groeiende internationale realiteit van de sector en om voorstellen te formuleren voor een doorwrocht intercultureel en internationaal cultuurbeleid. Dit door – op basis van met data onderbouwd onderzoek, en in samenwerking met de kunstesteunpunten en buitenlandse partners – te komen tot een analyse en evaluatie van het internationaal (podium)kunstenbeleid, zowel in Vlaanderen als op het niveau van de EU. In de nieuwe subsidieperiode wil VTi er werk van maken om samen met een aantal internationale collega's meer exacte én vergelijkbare data te verzamelen over internationale samenwerking en mobiliteit in de podiumkunsten.

Het vehikel daarvoor is SPACE (Supporting Performing Arts Circulation in Europe), een nieuw Europees netwerk met – naast VTi – ook TIN, Ente Teatrale Italiano (ETI), British Council, Pro Helvetia en Office National de la Diffusion Artistique (ONDA) als stichtende leden. In september 2008 diende SPACE bij de EU een subsidievraag in om erkend te worden als project voor de 'networking of existing structures supporting mobility in different cultural sectors'. In de werking van SPACE treedt VTi op als de trekker van een pilootproject over de ontwikkeling van standaarden voor de uitwisseling van data over internationale mobiliteit van podiumvoorstellingen. Daarnaast richt SPACE zich ook op opleidingsmodules voor onder meer tourmanagers, critici en medewerkers van (nationale) culturele instituten.

Met het aldus gegenereerde materiaal ontwikkelen we – verderbouwend op de ervaringen met de vertaalde *booklets* en het samen met IETM georganiseerde internationale seminarie 'Home & Away: Comparing National Policies for International Touring' – toegankelijke instrumenten en contexten om deze informatie maximaal te verspreiden. Ook hierbij zetten we in op een sterkere persoonlijke aanwezigheid in een internationale omgeving.

Voor de visie-ontwikkeling op internationaal cultuurbeleid zullen we ons in de toekomst minder exclusief op het nationale beleidsniveau richten. Internationaal cultuurbeleid werd de laatste decennia immers steeds minder het voorrecht van naties. Ook steden en regio's werken meer en meer over de grens (met de Frans-Vlaams-Waalse regio in een pioniersrol). De EU speelt sterk in op deze trend, door middel van programma's die de internationale uitwisseling in grensgebieden bevorderen. Gezien het toenemende belang van dergelijke samenwerkingsverbanden, willen we ook het debat over de mogelijkheden en beperkingen van verschillende interregionale samenwerkingsformules onder de loep nemen. Welke programma's zijn er, met welke mogelijkheden en beperkingen? Wat is de plaats van kunst en cultuur in dergelijke programma's? Op welke manier kunnen verschillende overheidsniveaus beter samenwerken? Hoe kunnen ze in het kader van een globaal cultuurbeleid beter inspelen op de bestaande mogelijkheden? Wat is de meerwaarde van dergelijke projecten voor de regio's in kwestie: voor organisaties, voor kunstenaars en voor het publiek?

Naar aanleiding van de presentatie van *Kanaries in de koolmijn*, het masterplan voor dans, nodigde VTi een aantal internationale collega's uit met soortgelijke plannen in hun land/regio (Brugge, december 2007). Hieruit is een informeel netwerk gegroeid dat in de toekomst gezamenlijke initiatieven zal nemen met betrekking tot ontwikkelingen in het internationale danslandschap en het gevoerde beleid. In 2008 is er een bijeenkomst in Zürich over de gewenste politieke vertaling van de respectievelijke dansplannen; in 2009 is een meeting gepland in Hamburg, over dans en educatie, in 2010/11 is er opnieuw een bijeenkomst in Brussel over dataverzameling van dansproductie en -carrières, ingebed in het kader van een colloquium van SPACE.

Informatieknooppunt voor professionals uit binnen- en buitenland

VTi blijft zich ook in de toekomst profileren als het aanspreekpunt voor buitenlandse delegaties, organisatoren, kunstenaars en programmatoren met interesse voor de Vlaamse podiumkunsten. We zetten verschillende instrumenten in om deze internationale professionals adequaat te informeren. Ten behoeve van de sector in Vlaanderen volgen we de belangrijkste internationale tendensen op de voet. Dit vertaalt zich via de collectie, de databank, de website, landschapschetsen, Engelstalige publicaties, vertalingen van onderzoek. In samenwerking met de andere steunpunten ontwikkelden we de internationale nieuwsbrief en promotiebox *Arts Flanders* (zie verder in het luik over de samenwerking met de kunstensteunpunten). Naargelang van de impulsprogramma's die het VTi kan opzetten in het buitenland, zal VTi informatie over de praktijk in deze landen ook ter beschikking stellen van de podiumsector in Vlaanderen.

6. INTERCULTURALISEREN

In 2007 verscheen het boek *Tracks. Artistieke praktijk in een diverse samenleving* (EPO), een samenwerking van VTi met de andere kunstensteunpunten en Kunst en Democratie. De bedoeling van deze publicatie was om op een toegankelijke manier informatie te laten circuleren over interculturele ervaringen in de artistieke praktijk. Het onderzoek vormde voor VTi het vertrekpunt om zelf actief aan de slag te gaan. De afgelopen jaren werden de eerste aanzetten gegeven om te komen tot een betere informatiedoorstroming en uitbouw van netwerken tussen kunstenaars met een niet-westerse herkomst en de Vlaamse podiumkunstensector. In de nieuwe subsidieperiode wil VTi deze inspanningen op een meer geïntegreerde en duurzame manier structureren en verder ontwikkelen.

Onderzoek

Tracks ontstond vanuit de overtuiging dat er vandaag in de kunstensector heel wat interculturele ervaring wordt opgebouwd. Het boek wilde die expertise, die al te vaak achter de schermen blijft, zichtbaar maken om anderen te stimuleren om de interculturele sprong te wagen. Het individuele parcours van een twintigtal kunstenaars en organisaties leidde tot meer algemene inzichten over valkuilen en mogelijkheden bij het interculturaliseren van de artistieke praktijk. Uit het succes van *Tracks* – waarvan de hele oplage van 1.250 exemplaren op een jaar tijd uitgeput is, bleek de noodzaak van een dergelijk initiatief. Om die reden wil VTi – opnieuw in samenwerking met de andere kunstensteunpunten – in de loop van de nieuwe subsidieperiode het *Tracks*-onderzoek actualiseren door te werken aan nieuwe ervaringen en andere case studies (zie ook de bijlage).

Infosessies

In het verleden werd er een aantal infosessies opgezet voor niet-westerse kunstenaars. In de toekomst streven we ernaar om deze groep actief te betrekken bij de geplande Eerste hulp in O-sessies (zie hierboven, onder 'individualisering en interactie'). De niet-westerse kunstenaars worden dus niet langer gearrangeerd in een apart programma, maar actief gerekruteerd voor sessies die openstaan voor alle nieuwe makers. De eerste ervaringen leren dat dit vraagt om een extra investering, ontwikkeling van nieuwe partnerships en nieuwe manieren van communiceren – waaronder aandacht voor de anderstaligheid van de doelgroep.

Netwerkontwikkeling

Met *Tracks* trok VTi het gevoerde onderzoek naar diversiteit door naar de praktijk. Onder dezelfde naam begon in 2007 een traject waarmee VTi kunstenaars/medewerkers van niet-westerse oorsprong betrekt bij de hedendaagse podiumkunstenpraktijk in Vlaanderen. *Tracks* wil ontmoeting stimuleren tussen kunstenaars en medewerkers met verschillende culturele achtergronden, en de Vlaamse kunstorganisaties en het kunstenbeleid. Slechts weinig kunstenaars van niet-westerse oorsprong vinden de weg naar de bestaande subsidiekanalen. Het traject gaat verder dan informatiedoorstroming. Het is de bedoeling om ontmoeting te stimuleren en om de bestaande netwerken beter op elkaar doen aansluiten. Daartoe zijn in het verleden al een aantal stappen gezet, met soms wisselende en een aantal vaste partners (Zinnema, Forum voor Amateurkunsten, Moussem, De Centrale, ...).

Om het inhoudelijk-artistieke gesprek te stimuleren, wordt de ontwikkeling van netwerken niet alleen aangemoedigd door middel van de infosessies, maar ook door werkbezoeken. Het gaat hier om concrete bezoeken aan Vlaamse kunstinstellingen (werkplaatsen, kunstencentra, gezelschappen) met ruimte voor een wederzijdse kennismaking. Om de drempel naar deze kunstinstellingen te verlagen, wil VTi de betrokken kunstenaars/medewerkers de kans geven deze huizen en hun medewerkers beter te leren kennen.

In het voorjaar 2010 wil VTi een nieuwe formule lanceren die eerdere stappen samenbrengt. Onder de noemer 'Tracks on Thursday' organiseert VTi in samenwerking met Zinnema maandelijks een ontmoetingsplek voor en met kunstenaars. Op deze maandelijksse bijeenkomsten willen we niet-westerse kunstenaars de kans bieden om op ongedwongen wijze het gesprek aan te gaan met hun Vlaamse/westerse collega's. We organiseren een gezamenlijk bezoek aan voorstellingen, gevolgd door een grondige discussie. We bieden de kans om eigen werk te presenteren en te bediscussiëren met collega's. We nodigen interessante (buitenlandse) gastsprekers uit, enz. Via deze avonden willen we een informeel en divers platform voor kunstenaars (westers en niet-westers) creëren om vooral te kunnen spreken over hun artistieke werk.

Residenties en stages

In een derde fase (vanaf 2011) zoekt VTi samen met partners uit het culturele veld naar de mogelijkheid om kunstenaars/medewerkers van niet-westerse oorsprong voor een beperkte duur en tegen betaling te engageren/betrekken bij hun werking. Dit kan in de vorm van stageplaatsen, residenties of effectieve tewerkstelling.

Visieontwikkeling

Met het nieuwe onderzoekstraject en de geplande activiteiten op vlak van netwerkontwikkeling als voedingsbodem, wil het VTi ook blijven bijdragen aan de verdere visie-ontwikkeling en sensibilisering rond interculturaliseren. Om die reden maakt VTi ook deel uit van Platform Interculturaliseren, de werkgroep die in het kader van het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media het Actieplan Interculturaliseren begeleidt. Van bij de start is VTi eveneens actief in de stuurgroep van Zibrart.be (Vluchtelingenwerk Vlaanderen) die werkt aan een databank voor gevluchte kunstenaars. De stuurgroep doet aan visieontwikkeling, helpt toekomstlijnen uitzetten en volgt de uitbouw van de website op de voet.

Maar ook de internationale ontwikkelingen volgt VTi nauwgezet op. Dankzij de Engelse vertaling van het eerste *Tracks*-onderzoek wordt VTi regelmatig uitgenodigd op internationale seminars. Als lid van de Raad van Bestuur van IETM heeft VTi ook mee geijverd om interculturaliseren als één van de prioriteiten op te nemen in het meerjarenplan van IETM. Voor VTi is het een uitgelezen kans om via deze weg interessante internationale trajecten op het spoor te komen en te introduceren bij de Vlaamse podiumkunstsector.

Zo wil VTi ook expliciet een verbindingsteken maken tussen internationaal en intercultureel werken.

7. KINDERKUNSTEN, SPREIDING, KUNSTKRITIEK, ECOLOGIE

Voor *Kanaries in de koolmijn*, het masterplan voor dans, en het actieplan kinderkunsten (presentatie voorjaar 2009) ontwikkelde VTi recent een nieuwe en vruchtbare werkformule. Telkens stak een werkgroep met diverse betrokkenen de koppen bij elkaar om vrank en vrij te brainstormen over drempels, mogelijkheden, langetermijnperspectieven voor de praktijk waarin ze dagelijks actief zijn. Het is een vorm die alle betrokkenen sterk waarderen: de sector is direct betrokken partij en medeauteur bij het ontwikkelen van concrete voorstellen en de coördinerende en objectiverende rol van VTi wordt erg op prijs gesteld. Om die reden zetten we deels rond dezelfde en deels rond nieuwe thema's meerjarige trajecten uit. Het Overleg Kinderkunsten krijgt een vervolg. Een nieuwe werkgroep over klimaatsverandering en duurzame ontwikkeling wordt opgestart. Ook Platform Podiumkunsten en Corpus Kunstcritiek, besloten overlegplatformen van een andere orde en met een heel concrete output, worden verder uitgebouwd.

Kinderkunsten

Op vraag van een aantal jeugdtheaters startte VTi in januari 2008 een reflectiegroep met enkele spelers die met en voor kinderen en jongeren werken. Directe aanleiding was de bezorgdheid over de aansluiting van de artistieke praktijk op de snel veranderende leefwereld van kinderen en jongeren, en de wens om een gezamenlijk actieplan te ontwikkelen. De intensiteit van de discussies in deze werkgroep heeft ons doen besluiten om het werken met en voor kinderen en jongeren in de volgende subsidieperiode te behandelen als een belangrijk aandachtspunt. Met deze expliciete keuze wil VTi de werkzaamheden van deze werkgroep niet alleen verder zetten, maar ook een aantal activiteiten ontwikkelen die kunnen bijdragen tot de praktijkondersteuning en ontwikkeling van organisaties en kunstenaars. In maart 2009 presenteren we alvast een actieplan kinderkunsten (naar analogie met het masterplan voor dans) met concrete voorstellen op het vlak van productie, publiekswerking en educatie, spreiding en internationale werking, ... Dit actieplan zal ook een belangrijke leidraad zijn voor VTi om zijn werking rond kinderkunsten concreet in te vullen.

Zonder vooruit te lopen op de resultaten van dit actieplan, wil VTi dit meerjarige traject in de nieuwe subsidieperiode alvast vormgeven door:

- het Overleg Kinderkunsten dat betrokken spelers regelmatig samenbrengt rond actuele thema's (vier tot zes keer per jaar);
- een aantal activiteiten te organiseren (studiedagen, debat, internationale bezoekersprogramma's, ...) die de artistieke praktijk voor en met kinderen en jongeren onder de aandacht brengt van beleid, publieke opinie, onderwijs en podiumsector;

- via deze weg het bredere debat rond kunst- en cultuureducatie op te volgen. Aangezien dit een gezamenlijke zorg is van alle kunstensteunpunten, wordt hieraan uitgebreid aandacht besteed in de hierop volgende beleidsnota van de kunstensteunpunten.

Corpus Kunstkritiek

Kunstkritiek raakt steeds verder gemarginaliseerd in de pers. Toch is VTi overtuigd van het belang van kritiek als noodzakelijke schakel tussen kunstwerk en publiek, tussen kunstenaar en samenleving – maar ook als geheugen van de artistieke praktijk en laboratorium voor een nieuw discours over artistieke ontwikkelingen. In samenwerking met *Urbanmag*, Het Theaterfestival en deBuren – en met steun van verschillende gezelschappen en kunstencentra – startte VTi in 2007 een alternatief platform voor podiumkritiek. Corpus Kunstkritiek biedt een groep kunstcritici een volledig jaartraject aan. De deelnemers krijgen de kans om, gespreid over het seizoen, elk tien stukken te schrijven over podiumvoorstellingen. Deze inspanning houdt in de volgende subsidieperiode aan. Continuïteit in het Corpus Kunstkritiek zal immers leiden tot een consistent archief van vele tientallen boeiende teksten waarin actuele ontwikkelingen in de podiumkunsten gedocumenteerd worden. Meer dan in het verleden willen we de corpusteksten ook integreren in de VTi-publicaties (al vanaf 2008-2009 krijgen de Corpusteksten een aparte rubriek in *Courant*). Het is immers geschikt materiaal om aansluiting te vinden bij een belangrijke doelgroep die we in de toekomst beter willen bereiken (kunstenaars, dramaturgen).

Platform Podiumkunsten

Niet altijd verloopt de doorstroming van podiumproducties naar het circuit van de cultuurcentra even vlot. Tijdens het seizoen 2007-2008 organiseerden VTi en Cultuur Lokaal Platform Podiumkunsten, een reeks van informele gesprekken met programmatoren van cultuur- en kunstencentra. Voorbij de soms kunstmatige grens tussen kunsten en lokaal cultuurbeleid, hebben programmatoren dezelfde noden: aan ontmoeting, onderling overleg, nieuwe prikkels, bredere reflectie, ... Platform Podiumkunsten pikte daarop in met een breed scala aan thema's en invalshoeken: de doorstroming van jong talent, de hybridisering in de kunsten, het uitwisselen van prospectie-ervaringen...

In de nieuwe beleidsperiode zet VTi nog sterker in op de spreidingsdiscussie. De spreiding van podiumvoorstellingen nemen we cijfermatig onder de loep in de nieuwe veldanalyse. Platform Podiumkunsten blijft noodzakelijk als ontmoetingsplek maar definieert een sterkere ambitie. De programmatoren zetten een programmeercircuit op om nieuw werk een groter bereik te geven, door een tournee te organiseren bij cultuurcentra. De noodzaak van een dergelijk instrument is op verschillende bijeenkomsten van Platform Podiumkunsten 2007-2008 naar boven gekomen, als een mogelijk instrument om de doorstroming van werkplaatsen en kunstencentra naar cultuurcentra beter te laten verlopen. Door tourneeafspraken te maken kunnen cultuurcentra uit het groeiende aanbod gerichte keuzes maken. Als zij voor dit circuit data vrijhouden, kan er korter op de bal geprogrammeerd worden. Dit circuit gaat volgens de huidige planning van start vanaf het seizoen 2009-2010.

De ecologische voetafdruk van de podiumkunsten

VTi is zich in groeiende mate bewust van de ecologische voetafdruk van de podiumkunsten. Wat is de impact van de podiumkunsten op de klimaatsverandering? Lange tournees, een indrukwekkend lichtplan, warme zalen met een grote parking voor de deur – is het in de toekomst allemaal wel zo vanzelfsprekend? Bij een eerste beperkte rondvraag in de sector bleek dat vandaag slechts bitter weinig podiumorganisaties en –kunstenaars in Vlaanderen en Brussel bewust omgaan met CO₂-uitstoot en de opwarming van de aarde. Op 12 november 2008 organiseren het Kaaithheater en VTi een eerste conferentie over het klimaat en de podiumkunsten. Ook het dossier in *Courant#87* staat volledig in het teken van onze ecologische voetafdruk. De komende jaren zoeken we verder naar goede praktijken in binnen- en buitenland en starten we een traject van bewustwording in de sector, met kennisuitwisseling en overleg over toekomstige acties in het licht van nieuwe Europese milieuriichtlijnen.

Bijlage: samenwerking van de kunstensteunpunten

In het zog van de beslissingen uit de vorige subsidieronde presenteerden de kunstensteunpunten (BAM, Muziekcentrum Vlaanderen, VTi, VAI) de gezamenlijke nota 'Samenwerken in verscheidenheid' (januari 2006). Hierin spraken ze zich resoluut uit voor meer samenwerking, waarbij ze rekening hielden met de verschillen tussen de kunstdisciplines en dus ook met de verscheidenheid in hun werking. In de lopende beleidsperiode kreeg deze samenwerking concrete vorm in verschillende gezamenlijke initiatieven. Zo waren er het onderzoek en de publicatie van *Tracks* (over de artistieke praktijk in een diverse samenleving), de internationale nieuwsbrief en de gelijknamige promoverzamelbox *Arts Flanders*, de ontwikkeling van het data-analysesysteem *Kwarts.be*, en een weblog over e-cultuur. Bovendien was er de deelname van de kunstensteunpunten en FARO aan het BOM-vi consortium. Door de uitbouw van een contactnetwerk tussen de medewerkers van de kunstensteunpunten wordt expertise op het vlak van zakelijke en inhoudelijke werking uitgewisseld, ook internationaal.

Ook in de volgende subsidieperiode willen de steunpunten hun samenwerking verder zetten en gezamenlijke acties ontwikkelen rond een aantal transversale thema's. Het gaat met name om 1) internationale samenwerking, 2) e-cultuur, 3) erfgoed, 4) kunst- en cultuureducatie, 5) diversiteit, 6) data-analyse.

Om de zichtbaarheid van de samenwerking te vergroten, zullen we in de volgende periode een aantal gezamenlijke evenementen organiseren, gelinkt aan de vermelde transversale thema's.

In 2010 plannen de steunpunten een internationale conferentie over een toekomstgericht internationaal cultuurbeleid, naar aanleiding van het Belgische EU-voorzitterschap. In 2011 organiseren we een e-cultuurbeurs, in 2012 zal de nadruk liggen op kunsteducatie, en in 2013 presenteren we een vervolgpublishing en onderzoekstraject van *Tracks*.

In de loop van de huidige subsidieronde hebben de kunstensteunpunten – afzonderlijk of gezamenlijk – samengewerkt met andere partners, andere steunpunten in het brede culturele veld. In de volgende subsidieronde willen we de banden met een aantal onder hen verder aanhalen. Het Vlaams Fonds voor de Letteren is ondertussen al toegetreden tot ons maandelijks overleg. Vanaf 2009 zullen we ook FARO hier structureel bij betrekken.

Tot slot was er in het verleden al overleg met de andere steunpunten die onder het beleidsdomein cultuur vallen. Het is de bedoeling om dit in de toekomst ook op een regelmatige basis te organiseren en gezamenlijke plannen te maken en uit te voeren.

1. E-CULTUUR

Er doen zich belangrijke omwentelingen voor in het maken, verspreiden en archiveren van cultuur. Maar ook het participeren aan cultuur verandert door technologische ontwikkelingen in de context van de kennis- en informatiemaatschappij. Steeds vaker wordt gecreëerd buiten de klassieke circuits van productie en verspreiding. Er is de samenwerking tussen disciplines en sectoren. Nieuwe expressievormen en formaten ontstaan. Universiteiten en bedrijven openen hun gesloten processen van onderzoek en productie door er kunstenaars bij te betrekken. In gespecialiseerde labs kan die cross-over plaatsvinden. Er worden crossmediale platformen

en portalen opgezet door media (omroepen, kranten), telecom- en/of creatieve industrie om een breed spectrum aan kunst en cultuur aan te bieden. De creatieve industrie ontwikkelt instrumenten om gebruikers op een directe, tastbare en creatieve manier toegang te geven tot digitale *content*. En ten slotte wordt de gebruiker ook medespeler in het proces van creatie en bemiddeling. De opdeling tussen maken, verspreiden en archiveren wordt alsmaar kleiner. De filmvertoning, de voorstelling, het concert of het boek zal niet verdwijnen, maar een plek innemen naast het digitale aanbod.

Voor de kunsten liggen hier heel wat mogelijkheden en uitdagingen. De rol van kunstenaars en de betekenis van artistieke creatie veranderen in een omgeving van interdisciplinariteit en cross-over buiten het kunstenaarsatelier en repetitieruimte. Hoe steun je die vormen van creatie? En wat is de maatschappelijke en culturele betekenis van die cross-over?

Welke rol zal de industrie (creatieve industrie en de media-telecom-ICT-industrie) hierin opnemen, zowel wat betreft *content* als infrastructuur? Welke vormen van privaat-publieke samenwerking kunnen ontwikkeld worden? En dit rond technische, juridische, financiële én inhoudelijke thema's: grote digitaliseringsoperaties, toegang tot serverruimte en breedband, opzetten van digitale depots, het opstellen van metadatamodellen, het uitklaren van rechtenproblematiek bij digitalisering, het ontwikkelen van gebruikersmodellen (consultatie, beschikbaarheid en exploitatie), en het bepalen van 'culturele waarde' in een veld waar zowel gebruikers, culturele spelers en de markt actief zijn en dichter op elkaar betrokken.

Hoe kunnen culturele kernbegrippen als 'publiek domein' en 'beschikbaarheid' verzoend worden met de rechten van de makers en met de businessmodellen van de culturele industrie? En hoe vertaalt zich dit naar de omgang met rechten in de digitale context?

In een omgeving van digitale en mondiale beschikbaarheid blijft er een belangrijke rol voor organisaties als culturele bemiddelaars omwille van hun bevoorrechte relatie met kunstenaars, hun inhoudelijke en historische kennis van kunst, hun inzicht in lokale publieken en knowhow over bewaren en archiveren.

Niemand heeft het juiste toekomstscenario in handen. De komende jaren zullen we ons daarom richten op een mix van testen aan de hand van pilootprojecten. We stimuleren de integratie van digitale media in een culturele werking, het uitkristalliseren van kennis en *best practices*, het smeden van allianties en het voortdurend evalueren en bijsturen.

De kunstensteunpunten willen de kunstensectoren daarin begeleiden en ondersteunen. We onderscheiden vier belangrijke punten:

Sensibiliseren

Kunstenaars en organisaties hebben nood aan voorbeelden en goede praktijken om e-cultuur te integreren in hun werking. Ze hebben behoefte aan bemiddelaars die helpen bij het opzetten van samenwerkingsverbanden. In de volgende subsidieperiode zullen de steunpunten:

- een aantal workshops rond e-cultuur opzetten;
- de werkplaatsen en labs in kaart brengen waar kunstenaars kunnen werken in een omgeving van onderzoek, experiment en cross-over.

Platform van kennis en informatie

Er is nood aan uitwisseling van kennis en informatie. En aan strategisch overleg tussen alle spelers, zoals culturele organisaties, kenniscentra, archieven, onderzoekscentra en overheid die werken rond cultuur in de kennis- en informatiemaatschappij. In de volgende subsidieronde zullen de steunpunten:

- de e-cultuur weblog uitbouwen tot een informatieplatform;
- een 'digitale coalitie' tussen deze spelers opzetten.

Beeldvorming en zichtbaarheid

Rond de aard en inzet van het gebruik van technologie in kunst en cultuur is er vandaag nauwelijks een publiek debat of publieke beeldvorming. De steunpunten zullen in de volgende subsidieperiode acties ondernemen om deze praktijken een grotere zichtbaarheid te verlenen door:

- het opzetten van een e-cultuur beurs: een gemeenschappelijk evenement in 2010 en 2011 dat bestaat uit het tonen van pilootprojecten en recente innovatieve projecten, uit presentaties en een conferentie. In 2010 worden e-cultuurprojecten uit Vlaanderen uitgenodigd tijdens de internationale biënnale voor e-cultuur, die zal georganiseerd worden in het kader van Ruhr.2010 (Essen culturele hoofdstad) in samenwerking met Virtueel Platform Nederland en Vlaamse spelers. In 2011 zullen de steunpunten een gelijkaardig evenement organiseren in Vlaanderen.

Onderzoeksprojecten

Gezien de nog recente ontwikkelingen binnen e-cultuur is er nood aan pilootprojecten, haalbaarheidsstudies en testprojecten rond e-cultuur. Dergelijke projecten kunnen opgezet worden binnen cultuur of in samenwerking met media, wetenschap en innovatie of culturele industrie. De steunpunten zullen ook in de toekomst actief deelnemen aan:

- onderzoeks- en pilootprojecten zoals BOM-vl, IBBT of IWT projecten, of aan Europese onderzoeksprojecten. Steunpunten kunnen dat zelf doen, of ze kunnen organisaties en actoren in het veld stimuleren om onderzoeksprojecten op te zetten of eraan deel te nemen.

2. DATA-ANALYSESYSTEEM

De kunststeunpunten lanceerden in 2008 in partnerschap met de belangenbehartigers (oKo, VOBK, Clubcircuit) een grootschalige dataverzameling in het kunstenveld: *Kwarts.be*. Kunstorganisaties vullen via een online-enquête kencijfers in per jaar. Hierdoor kunnen ze hun eigen gegevens vergelijken met die van anderen in de sector. Ook meer beleidsgerichte analyses voor het geheel van de sector worden mogelijk.

Via dit systeem bouwen we kennis op over de zakelijke aspecten van de werking van kunstorganisaties:

- artistieke activiteiten (de verschillende artistieke functies, het profiel van de programmering en publiek, ...);

- medewerkers (tewerkstelling, functies, in- en uitstroom, kunstenaars, ...);
- infrastructuur (voor repetities, zaalcapaciteit, ateliers, ...);
- financiën (verdeling van budget, eigen inkomsten, ...).

Er is bewust gekozen om zoveel mogelijk de al beschikbare cijfers op te vragen. Elke professionele organisatie heeft een sociale balans, boekhouding, jaarrekening en jaarverslag, en/of afrekening van subsidie voor de Vlaamse Gemeenschap. *Kwarts.be* is daarop afgestemd.

In de nieuwe subsidieperiode willen de kunstensteunpunten het data-analysesysteem verder verdiepen. En analyses maken op basis van de gegevens die sinds 2007 werden ingeput. Het is tevens de bedoeling om ook gegevens van 2006 via *Kwarts.be* op te vragen. Op die manier wordt het mogelijk om de eerste subsidieperiode in het kader van het Kunstendecreet in kaart te brengen, en beleidsrelevante informatie te genereren die aanleiding kan geven voor een grondige herziening van dit decreet.

Een hechte samenwerking met de IVA Kunsten en Erfgoed is nodig om tot een betere gegevens-uitwisseling en analyse te komen.

3. INTERNATIONALE SAMENWERKING

De ontwikkeling van het kunstenedschap gedijt het beste in een internationale context. Vanuit deze overtuiging geeft elk steunpunt invulling aan zijn internationale werking. Binnen de middelen en mogelijkheden hebben ze verschillende instrumenten ontwikkeld om de internationale samenwerking te bevorderen: meertalige informatie, deelname aan netwerken, het ontvangen van buitenlandse partners, concrete uitwisselingsprojecten of promotieactiviteiten, ... Naast de sectorspecifieke internationale relaties en evenementen zien de steunpunten ook mogelijkheden om de krachten te bundelen. Zo kunnen we bijdragen tot de internationale uitstraling van het rijke kunstenaarsaanbod uit Vlaanderen.

De samenwerking bevindt zich op de volgende niveaus:

Informatieknooppunt

De steunpunten zijn aanspreekpunt en gastheer voor buitenlandse delegaties, organisatoren en programmatoren met interesse in een algemene kennismaking met het Vlaamse kunstenedschap, of met belangstelling voor specifieke deelsectoren.

De steunpunten beschikken elk over een website, waarmee actuele informatie kan aangeboden worden in het Engels (en Frans) voor buitenlandse gebruikers.

Sinds 2007 verzorgen de steunpunten gezamenlijk een **meertalige e-brief**. *Arts Flanders* verschijnt vijf keer per jaar ten behoeve van buitenlandse gebruikers en informeert over de meest recente ontwikkelingen in het kunstenedschap, nieuwe creaties, internationale tournees, festivals, tentoonstellingen, ... In 2009 sluiten FARO en Vlaams Fonds voor de Letteren aan als partner van *Arts Flanders* en worden items uit literatuur en erfgoed opgenomen in de nieuwsbrief.

In 2008 werd in samenwerking met de overheid een **gezamenlijke promotiebox** gemaakt. Hierin werd een selectie van kunstenaars verzameld die vandaag nog niet (volledig) zijn doorgebroken op de internationale scène. Deze promobox bevat zowel beeld- als

tekstmateriaal, geeft inzage in de recente evolutie in het kunstenlandschap, en stelt tegelijk het werk voor van de kunstenaars. De box bestaat uit vijf boekjes (muziek, beeldende kunst, architectuur, podiumkunsten, audiovisuele kunsten) en kan als geheel worden gepresenteerd, of per deeldiscipline. Dit laat elk van de steunpunten toe ook afzonderlijk promotie te voeren. In de volgende vierjarige periode voorzien we minstens één actualisering.

In de subsidieperiode 2010-2013 willen de steunpunten:

- een gezamenlijke conferentie rond internationaal cultuurbeleid organiseren in het kader van het Belgisch EU-voorzitterschap (2010);
- een geactualiseerde versie van de promobox presenteren n.a.v. het Belgische EU-voorzitterschap (2010);
- een gezamenlijke website ontwikkelen, waar de gegevens die zowel in de nieuwsbrief als in de promotiebox verschijnen, samen komen en geactualiseerd kunnen worden. Idealiter groeit dit uit tot dé internationale portaalsite over het kunstenlandschap in Vlaanderen.

Duurzame ontwikkeling

Het succes en de effectiviteit van internationale samenwerking is afhankelijk van duurzame relaties, van wederzijds respect en nieuwsgierigheid. Het opzetten van grootse evenementen in het buitenland heeft geen enkele zin als het niet geschraagd wordt door partners die in continuïteit samenwerken en een publiek weten op te bouwen voor de kunsten uit Vlaanderen.

Van nature hebben de steunpunten al een stevig internationaal netwerk uitgezet. Naast eigen deelname stimuleren de steunpunten ook de kunstorganisaties zelf om zich in te schrijven in internationale netwerken. Ook voor kunstenaars of kunstorganisaties is het essentieel om collega's in het buitenland te ontmoeten en duurzame werkrelaties aan te gaan. Vaak ontstaan in de schoot van deze netwerkbijeenkomsten de eerste kiemen van samenwerking. Maar het spreekt voor zich dat nog vele gebieden onbetreden blijven.

Naast het werk dat de steunpunten elk afzonderlijk verrichten, kunnen we door de krachten te bundelen meer internationale aandacht genereren voor de groeiende interdisciplinaire praktijk in Vlaanderen. We willen hiervoor twee concrete initiatieven opzetten: bezoekersprogramma's die gericht zijn op de artistieke praktijk in Vlaanderen en werkbezoeken gericht op de internationale artistieke praktijk.

De steunpunten zullen gezamenlijk een aantal **bezoekersprogramma's** opzetten voor buitenlandse collega's. Die krijgen zo de kans om van dichtbij kennis te maken met de interdisciplinaire praktijk in Vlaanderen. Tijdens deze bezoeken kunnen de deelnemers niet alleen werk van de Vlaamse kunstenaars zien, ze krijgen ook uitgebreid de kans om collega's te ontmoeten, in gesprek te gaan met kunstenaars, infrastructuur te bezoeken, ... De steunpunten staan in voor de samenstelling van een gediversifieerd programma.

Om potentiële interessante partners op het spoor te komen, zullen de steunpunten zich zelf actief inschakelen in ontluikende internationale, interdisciplinaire netwerken.

Met de **werkbezoeken** willen de steunpunten zich gezamenlijk richten op 'bepaalde' buitenlandse landen. We zien een aantal mogelijkheden om in te spelen op de zogenaamde prioritaire landen van de Vlaamse overheid (Zuid-Afrika, China, Marokko, Turkije, Congo, ...), maar er liggen ook (onbenutte) kansen binnen het Europa van de 27 lidstaten. De keuze wordt steeds bepaald vanuit artistiek-inhoudelijke aanknopingspunten.

Concreet zullen de steunpunten tijdens de volgende subsidieperiode een aantal gerichte werkbezoeken organiseren om de artistieke ontwikkelingen van een bepaalde regio/land/stad beter te leren kennen én te ontsluiten voor de artistieke praktijk in Vlaanderen. Met deze werkbezoeken willen we niet alleen actuele informatie verzamelen over de artistieke ontwikkelingen, maar ook onderzoeken welke vormen van samenwerking uit deze werkbezoeken kunnen groeien. De bedoeling is om met gemengde delegaties te werken, bestaande uit kunstenaars, organisatoren en journalisten. Medewerkers van de steunpunten zorgen voor de samenstelling en coördinatie van de werkbezoeken.

Gezien de bevoorrechte relatie tussen Vlaanderen en Nederland, zien we ook mogelijkheden om de band met de Nederlandse artistieke praktijk aan te halen. Er is al sinds jaren een natuurlijke kruisbestuiving tussen kunstenaars in beide landen. Ook werken de steunpunten elk apart al lang samen met hun respectievelijk evenknieën in Nederland. In de internationale context is het interessant om uit te zoeken hoe beide landen – afhankelijk van de kansen die zich voordoen – samen kunnen optreden in het buitenland. In 2008 was er het project *Lowlands* in Hongarije, met een focus op de Nederlandse en Vlaamse kunstpraktijk. Om te vermijden dat dit soort initiatieven eenmalig blijven, stellen we voor om met de Nederlandse collega's een plan uit te werken om op een gecoördineerde en duurzame manier samenwerkingsverbanden aan te gaan en/of evenementen te organiseren.

In de subsidieperiode 2010–2013 zullen de steunpunten gezamenlijk:

- een aantal bezoekersprogramma's organiseren in Vlaanderen, inspelend op een groeiende interdisciplinaire praktijk;
- een aantal werkbezoeken organiseren in 'bepaalde' buitenland, inspelend op actuele artistieke tendensen in het buitenland of de prioritaire partnerlanden/regio's van de overhead;
- lidmaatschap in interdisciplinaire netwerken op elkaar afstemmen;
- actief aanspreekpunt zijn voor buitenlandse culturele instellingen zoals Pro Helvetia, British Council, Goethe Instituut,...

Evenementen

In overleg met de IVA Kunsten en Erfgoed en het Departement Cultuur, Jeugd, Media en Sport willen de steunpunten meewerken aan gezamenlijke evenementen in het buitenland. Dit kan enerzijds door proactief belangrijke opportuniteiten in het buitenland te signaleren (Europese cultuursteden, wereldexpo, stedelijke projecten, ...), door zelf gezamenlijke projecten te initiëren in het buitenland, of door samen informatiecampagnes op te zetten rond bepaalde evenementen. Een gecoördineerde samenwerking met buurland Nederland lijkt ook hier aangewezen.

In de periode 2010 -2013 willen de steunpunten gezamenlijk:

- Programma's ontwikkelen voor grote internationale evenementen (in samenwerking met de overheid);
- een artistiek programma uitwerken naar aanleiding van het EU voorzitterschap van België in 2010 ;
- De samenwerking met buurland Nederland aanhalen.

Visieontwikkeling

Gezien hun positionering tussen overheid en veld enerzijds, en de internationale oriëntering anderzijds, pleiten de steunpunten voor een structureel overleg met de overheid. Dit overleg kan niet alleen leiden tot een betere coördinatie en organisatie van projecten in het buitenland, maar ook bijdragen tot een constante reflectie en eventuele bijsturing van het te voeren beleid. Op die manier kunnen de steunpunten beter inspelen op de prioriteiten van de overheid. De overheid kan zo ook voeling houden met de ontwikkelingen in het (internationale) kunstenlandschap en het beleid daar desgewenst op afstemmen.

In de periode 2010 -2013 willen de steunpunten gezamenlijk:

- een structureel overleg met IVA Kunsten en Erfgoed en het Departement Cultuur, Jeugd, Media en Sport met betrekking tot het internationaal cultuurbeleid;
- inspelen op de prioriteiten op Europees niveau: culturele diversiteit en interculturele dialoog, cultuur en creativiteit, cultuur als vitaal element voor EU externe relaties, ...
- stimuleren van multilaterale samenwerkingsprojecten in samenwerking met CCP en IVA Kunsten en Erfgoed.

4. DIVERSITEIT

In 2007 verscheen het boek *Tracks. Artistieke praktijk in een diverse samenleving* (EPO). Doel van deze publicatie was om op een toegankelijke manier informatie te laten circuleren over interculturele ervaringen in de artistieke praktijk. *Tracks* ontstond vanuit de overtuiging dat er vandaag in de kunstensector heel wat interculturele ervaring wordt opgebouwd. Het boek wilde die expertise, die al te vaak achter de schermen blijft, zichtbaar maken om anderen te stimuleren de interculturele sprong te wagen. Het individuele parcours van een twintigtal kunstenaars en organisaties leidde tot meer algemene inzichten over valkuilen en mogelijkheden bij het interculturaliseren van de artistieke praktijk. Uit het succes van *Tracks* – waarvan de hele oplage van 1.250 exemplaren op een jaar tijd uitgeput is – bleek de noodzaak van een dergelijk initiatief.

Om die reden willen de kunstensteunpunten in de loop van de nieuwe subsidieperiode:

- het *Tracks*-onderzoek actualiseren door te werken aan nieuwe ervaringen en andere *case studies* (2013);
- actief meewerken aan de verdere uitbouw van en samenwerken met het Kennisknooppunt Interculturaliseren via het Platform Interculturaliseren;
- elk binnen de eigen werking acties ondernemen die leiden tot meer interculturele doorstroming in het kunstenlandschap.

5. KUNSTEDUCATIE EN ONDERWIJS

In het domein van de kunst- en cultuureducatie is er de laatste periode, zowel in het veld als op beleidsniveau, heel wat in beweging. Rode draad is het inzicht dat een structurele verankering van goed onderbouwde en deskundig gebrachte kunst- en cultuureducatie een onmiskenbare bijdrage levert aan de culturele identiteit(en) van een maatschappij.

Maar de materie is complex en heeft vele verschillende facetten en aandachtspunten (bijvoorbeeld de semantische discussie over het verschil tussen ‘kunst’ en ‘cultuur’-educatie). Grosso modo kunnen we een onderscheid maken tussen enerzijds het universele, democratische aspect – waarbij we er van uitgaan dat iedereen, op welke wijze dan ook, in contact moet kunnen komen met kunst en cultuur – en anderzijds het opleiden van toptalent.

Het is op die twee assen dat de steunpunten willen inzetten tijdens de volgende subsidieperiode. Niet door zelf activiteiten te organiseren, maar door de evoluties in het onderwijslandschap op de voet te volgen. We willen het belang én de kwaliteit van kunst – en cultuureducatie voortdurend onder de aandacht brengen van beleidsmakers en van de betrokken sectoren cultuur en onderwijs.

Aandacht voor kunst- en cultuureducatie in het leerplichtonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs

‘Een maatschappij heeft de verantwoordelijkheid om ieders recht op artistieke vorming te verzekeren.’ Met het rapport *Kwaliteit en consistentie. Kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen* van Anne Bamford (september 2007, in opdracht van CANON Cultuurcel) is vooral deze problematiek in een stroomversnelling geraakt. In het rapport zelf staan enkele opmerkelijke aanbevelingen voor het leerplichtonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs (in verband met het ontbreken van leerlijnen, het gebrek aan samenwerking en budgettaire transparantie, ...). Het rapport van de opvolgingscommissie, onder voorzitterschap van Hans Waeghe, werkt verder op deze aanbevelingen en bevat een aantal concrete beleidsvoorstellen.

De kunstensteunpunten zien voor zichzelf een plaats in dit debat als het gaat over de structurele inbedding van kunst- en cultuureducatie binnen het beleidsdomein cultuur. Bovendien willen we een pleitbezorger zijn van een betere afstemming (in de beleidsinstrumenten) tussen de beleidsdomeinen cultuur en onderwijs, waar we streven naar een structurele en constructieve dialoog. CANON Cultuurcel, binnen het beleidsdomein onderwijs, blijft hiervoor een belangrijke partner.

Naast het leerplichtonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs is Vlaanderen gezegend met een rijk en divers veld van organisaties die op creatieve en aanstekelijke wijze bezig zijn met kunst- en cultuureducatie. Wij denken hier aan de kunsteducatieve organisaties, de muziekclubs, de sector amateurkunsten, het jeugdwerk, het sociaal-cultureel werk en een heel informeel circuit dat verweven zit in de Vlaamse samenleving.

De kunstensteunpunten engageren zich om de verbondenheid en de samenwerking tussen het kunstenlandschap en het kunsteducatieve veld te stimuleren en structureel te onderbouwen.

Met betrekking tot de verdere ondersteuning en ontwikkeling van kunst- en cultuureducatie zien de steunpunten hun rol niet als actor in het veld door bijvoorbeeld zelf concrete kunsteducatieve activiteiten te organiseren. Onze gezamenlijke rol situeert zich veel meer op het beleidsondersteunende en sensibiliserende niveau.

Concreet willen de steunpunten in de volgende subsidieperiode:

- de aanbevelingen van de commissie onderwijs en cultuur én hun eventuele implementatie van dichtbij opvolgen en communiceren naar de betrokken actoren in het kunstenlandschap;
- de vinger aan de pols houden in dossiers zoals de maximumfactuur, de waardering van het luik educatie binnen het Kunstendecreet, de oprichting van een bachelor cultuureducatie (voor het opleiden van gespecialiseerde cultuureducatoren), ...;
- interessante buitenlandse educatieve praktijken onder de aandacht brengen van de kunst(educatieve) praktijk in Vlaanderen;
- sensibiliseren van kunstorganisaties om meer aandacht te besteden aan educatie in hun werking;
- overleg stimuleren tussen kunsteducatieve organisaties en artistieke praktijk enerzijds, en tussen kunstorganisaties, kunsteducatieve organisaties en het onderwijsveld aan de andere kant;
- een conferentie organiseren in 2012 om met betrokkenen uit het kunstenveld en onderwijsveld de effecten van het Bamford-rapport te evalueren en eventueel verder vorm te geven.

Opleiding van (top)talent

Heeft Vlaanderen – naar analogie met de topsportscholen – nood aan topkunstscholen? Zo ja, in welke mate kunnen de huidige kunsthogescholen die rol waarmaken? Is de academisering van de kunsthogescholen een zegen of een vloek voor de ontwikkeling van toptalenten, een nieuwe generatie kunstenaars op internationaal niveau? Welke kansen hebben pas afgestudeerden van het hogere kunstonderwijs op de arbeidsmarkt? Met de geplande hervormingen van het hoger onderwijs en het parallel lopende academiseringsproces zijn deze vragen actueler dan ooit.

Rekening houdend met de toenemende internationalisering en individualisering (en commercialisering) van (een deel van) de kunstenpraktijk, dragen de opleidingen een grote verantwoordelijkheid in het klaarstomen van de volgende generaties kunstenaars. Het is de uitdaging om artistieke kwaliteit, ondernemerschap en pedagogische kwaliteiten in één programma op een evenwichtige manier aan te bieden, zodat de afgestudeerden – als het kunstenaarschap te hoog gegrepen is – nog verschillende kanten uit kunnen.

In het kader van de academisering van het hoger kunstonderwijs kunnen de steunpunten een continue injectie geven wat betreft de uitbouw van het onderzoeks potentieel. Bij dat academisch onderzoek in de kunsten kunnen organisaties betrokken worden met een sterk onderzoeksprofiel, met name het werk van dramaturgen, curatoren of wetenschappelijke onderzoekers van musea. Omgekeerd kunnen organisaties ook ingezet worden om de resultaten van onderzoek in de kunsten te vertalen en terug te koppelen naar het kunstenveld. De kunstensteunpunten kunnen en willen daarin een bemiddelende rol spelen. Deze problematiek heeft ook sectorspecifieke aspecten die elk steunpunt afzonderlijk in kaart zal brengen.

In het debat over (top)talentontwikkeling wordt relatief weinig aandacht geschonken aan het kunstsecundair onderwijs, de enkele zogenaamde kunsthumaniora's die Vlaanderen rijk is. Dit

is ten dele te wijten aan de vooralsnog beperkte bekendheid en uitstraling van het KSO. Toch kunnen deze scholen een belangrijke schakel spelen in het ontdekken en vormen van jonge talenten vooraleer ze doorstromen naar het hoger onderwijs. In de volgende subsidieperiode willen de kunststeunpunten de banden met de kunsthumaniora's aanhalen door hen meer te betrekken in het overleg. Ze kunnen een zeer belangrijke kweekvijver van jong talent vormen.

Concreet zullen de steunpunten in de volgende subsidieperiode:

- het hervormings- én academiseringsproces in het hoger kunstonderwijs op de voet volgen;
- hun brugfunctie opnemen tussen opleidingen en praktijk in de vorm van infosessies, concrete workshops;
- onderzoeksprojecten in de kunsten opvolgen, verzamelen en ontsluiten naar de artistieke praktijk;
- suggesties aanreiken voor onderzoek in de kunsten;
- overleg bevorderen en/of initiëren tussen HKO en KSO.

6. KUNSTEN EN ERFGOED: KUNSTENAARSARCHIEVEN EN COLLECTIEVORMING

Op het gebied van kunsten en erfgoed zijn er twee aandachtspunten voor de toekomst. Er is geen duidelijke visie over het bewaren, beheren, het onderzoek en de ontsluiting van de historische en toekomstige kunstenaarsarchieven in Vlaanderen.

De afstemming tussen het kunstenbeleid en het erfgoedbeleid is ondanks de recent bijgestelde Kunsten- en Erfgoeddecreten niet helder inzake de visie en concrete oplossingen omtrent privaatrechtelijke **kunstenaarsarchieven**. Het nieuwe Erfgoeddecreet zal per erkend cultureel thema één expertisecentrum op landelijk niveau structureel subsidiëren. Dit betekent concreet dat voor drie sectoren in de kunsten (muziek, architectuur, literatuur) een expertisecentrum over kunstenaarsarchieven wordt gesubsidieerd door de Vlaamse overheid: Resonant, het Centrum voor Vlaamse Architectuurarchieven en het Letterenhuis.

Voor de sector van de podiumkunsten is – na de veldanalyse *Theatraal erfgoed: de stafkaart en de weg naar een podiumarchief voor Vlaanderen* – de werking van het podiumarchief binnen het VTi noodgedwongen stopgezet.

Voor de beeldende en mediakunsten, en de audiovisuele kunsten stellen zich dan weer twee problemen van een andere aard: de sectorspecifieke kennis die nodig is voor het bewaren en ontsluiten van kunstenaarsarchieven zijn nog niet volledig in kaart gebracht. Naast de erfgoedorganisaties die over collecties en archieven beschikken, zijn er kernen van expertise, zoals bijvoorbeeld de musea voor moderne en hedendaagse kunst, het Belgisch Filmarchief, Packed of Argos. Maar het veld is versnipperd, er zijn hiaten in de kennis die nodig is. En er zijn geen afspraken wie systematisch het bewaren, het beheren en het ontsluiten van kunstenaarsarchieven op zich neemt.

FARO, het steunpunt voor erfgoed, kan in de toekomst een belangrijke rol spelen inzake de ontsluiting van kunstenaarsarchieven door middel van publieksprojecten. FARO is partner in het Erfgoedforum: een cluster van organisaties binnen de steden en gemeenten die werken rond kunst en erfgoed. Dit forum dient een plan voor de toekomst uit te schrijven. Kunstenaarsarchieven zijn slechts één beperkt onderdeel van het gehele erfgoed waar

deze organisaties mee te maken krijgen. Bovendien zijn kunstenaarsarchieven zeer divers van vorm en materiaal, en zijn voor het omgaan hiermee sectorspecifieke kennis en bewaringsmodaliteiten vereist.

Een tweede aandachtspunt betreft de **collectievorming** van de steunpunten. Met collectie bedoelen we het eigen archief van relevante documentatie, digitale documentatie, databanken, ... én archieven, documenten, opnames, ... verworven van externe archiefvormers (kunstenaars, critici, auteurs, ...). De kunstensteunpunten zijn door hun werking en geschiedenis heel verschillend in de uitbouw van de collecties: VTi en Muziekcentrum Vlaanderen beschikken over een collectie verworven van externe archiefvormers, VAI bouwt dit zeer langzaam op, BAM beschikt alleen over een eigen archief.

Voor het optimaal functioneren van een kunstensteunpunt is het bewaren, beheren en onderzoeken van de verworven collectie noodzakelijk. De publieke ontsluiting voor onderzoek en publieksprojecten is hierbij even belangrijk. In het verleden is de werking rond de collectie afgebouwd tot stopgezet voor zowel de podiumkunsten als de muzieksector. In het Kunstendecreet kunnen de kunstensteunpunten geen initiatieven nemen met betrekking tot bewaring, onderzoek en ontsluiting van de eigen collectie die raken aan erfgoed. De opgebouwde collecties worden beschouwd als eigen archief en dienen als dusdanig door de instelling goed beheerd te worden. Aangezien de kunstensteunpunten (op uitzondering van het VAI) geen publiekswerking hebben als opdracht, genereert dit een spanning tussen het beheer van eigen archief als erfgoed, en de taken van een steunpunt. Voor de sector van de beeldende kunsten, de mediakunst en de audiovisuele kunst is de situatie anders omdat musea voor de ontsluiting en publiekswerking beter in aanmerking komen dan het steunpunt.

Voor de boven geschetste problematiek dient een structurele oplossing te worden gezocht in samspraak met partners van de erfgoedsector. Voor de volgende subsidieperiode willen de steunpunten naast de *mapping* (die door de expertisecentra en de steunpunten zal gebeuren) ook mee vormgeven aan een toekomstige visieontwikkeling van de overheid en een concrete actie uitwerken:

Mapping

Kunstenaarsarchieven in Vlaanderen zijn slechts ten dele in kaart gebracht. Voor architectuur wordt dit permanent opgevolgd door het CVAa. VTi heeft dit met een stafkaart tot en met 2004 uitgevoerd, maar deze opvolging sinds 2004 stopgezet. Voor de muzieksector zal Resonant een veldanalyse opstellen binnen de twee komende jaren. Dit is eveneens het geval voor de literaire archieven en het Letterenhuis. Voor de beeldende kunst bestaat er geen globale inventaris over de gedeponeerde archieven en de nog zwevende archieven. Hier is ook afstemming met de musea noodzakelijk.

Het is wenselijk dat voor alle sectoren een veldanalyse over de archieven van kunstenaars voor handen is om het toekomstige beleid hierop af te stemmen vanaf 2011. De kunstensteunpunten zullen de resultaten van deze mapping onderzoeken en mee aanbevelingen formuleren. Zo kunnen er aanspreekpunten ontstaan die werkzaam blijven inzake kunstenaarsarchieven.

Strategisch plan kunstenaarsarchieven

Op basis van de resultaten van de mapping willen de kunstensteunpunten een visie en strategische plan voor het bewaren, beheren, onderzoeken en ontsluiten van kunstenaarsarchieven opstellen. Dit gebeurt vanzelfsprekend i.s.m. de expertisecentra, Archiefbank Vlaanderen, FARO, het Erfgoedforum en de musea (2011).

Afstemming door netwerking en overleg

De kunstensteunpunten willen werken aan een betere afstemming tussen verschillende actoren (bewaarders of vormers vanarchieven), zowel op gemeentelijk, provinciaal, Vlaams en federaal niveau. Dit houdt ook in dat er samenwerking nodig is tussen alle specialisten inzake kunstenaarsarchieven die werkzaam zijn in de archiefinstellingen, de musea, de documentatiecentra en landelijke expertisecentra.

'Watchdog' en doorverwijzen

De kunstensteunpunten zullen waakzaam zijn inzake kunstenaarsarchieven. Als zij weet hebben van belangrijkearchieven die zich aandienen, op de markt komen of verloren dreigen te gaan, zullen ze alles in het werk stellen om deze op gepaste wijze te laten deponeren bij de bestaande archiefinstellingen of musea. Zo willen we vermijden dat dezearchieven of delen ervan in commerciële circuits terechtkomen of onherroepelijk verloren gaan.

Erfgoeddag

De kunstensteunpunten willen met FARO onderzoeken of het mogelijk is een erfgoeddag te organiseren rond het thema kunstenaarsarchieven (2011 o.v.).